

Aproximació bibliogràfica als temes de la reciprocitat, l'ajut mutu i la cooperació.

Andreu Viola Recasens
Universitat de Barcelona

Introducció

L'interès de l'antropologia per l'estudi de la reciprocitat es remuntaria fins als orígens de la disciplina, amb la publicació per part de Bronislaw Malinowski (1884-1942) el 1922, de l'obra fundacional de l'etnologia professional, *Els Argonautes del Pacífic Occidental*, a la qual va reconstruir la lògica del complex sistema d'intercanvis conegut pels nadius de les illes Trobriand amb el nom de kula. Però seria poc després, el 1924, quan Marcel Mauss (1872-1950) va publicar el seu cèlebre *Essai sur le don*, treball que va establir els fonaments de la teoria antropològica de la reciprocitat. Fent ús de la seva llegendaria erudició, Mauss recollia innombrables referències (tant de societats històriques com de les dites «primitives») de la presència de relacions institucionalitzades d'intercanvi de dons i contradons per presentar la reciprocitat com a principi universal, present a tota societat. Tot i que Mauss rebutjava la percepció popular dels dons com a actes totalment espontanis i altruistes, no es podria entendre el sentit de l'*Essai*... al marge de les conviccions socialistes de l'autor (que també es va implicar en els experiments cooperativistes de la seva època publicant nombrosos articles a la premsa obrera) i de la seva concepció totalitzant dels fets socials, irreductible a qualsevol idea de l'existència d'un *Homo economicus*, idea també criticada per Malinowski. La reciprocitat també serà analitzada posteriorment per Karl Polanyi (1886-1964), autor que exercirà una influència determinant per a la constitució de l'anomenada escola o paradigma substantivista en antropologia econòmica, que

es va caracteritzar per la crítica dels models formalistes que reduïen la conducta humana a un permanent càlcul maximitzador i que pel seu individualisme metodològic no podien captar el context social i/o institucional en el qual actuen els individus reals. El problema d'aquest debat és que sovint es va caure en falses dicotomies, entre els que veïen el mercat com a principi universal de conducta i aquells que identificaven el mercat amb les societats capitalistes alhora que consideraven la reciprocitat com a omnipresent a les societats tradicionals.

El fet de que en determinades societats tradicionals camperoles (per exemple, les comunitats dels Andes centrals) o tribals (els diferents grups ètnics de Melanèsia) el llenguatge de la reciprocitat pugui jugar un paper molt més visible dins de la trama de les relacions socials, va induir molts investigadors a un plantejament esbiaixat, que identificava les relacions recíproques amb societats caracteritzades per una economia de subsistència, un elevat grau de cohesió, homogeneïtat i igualitarisme socials, i una forma de vida regida pel compromís moral i la intensitat dels vincles interpersonals, tret aquests definitoris del tipus ideal de societat formulat per la sociologia clàssica alemanya amb la denominació de *Gemeinschaft*. Aquesta ha estat una visió massa simplista, que alhora que idealitzava les societats dites «tradicionals», ignorant o minimitzant la presència de formes asimètriques o competitives de relació, ha enfosquit el paper encara prou important que les relacions de reciprocitat mantenen a les societats complexes. Amb el pro-

gressiu interès de l'antropologia per l'estudi de societats urbanes a partir dels anys setanta, aquest fet comença a ser destacat per diversos treballs que han esdevingut clàssics, com el de Larissa Lomnitz (1975), que analitzava les complexes xarxes de reciprocitat i suport establertes entre els immigrants d'origen rural a un suburbi de la ciutat de Mèxic. Una altra línia important de recerca durant les últimes dècades ha estat l'estudi del paper social del regal a la societat contemporània en tant que indicador i símbol de les relacions interpersonals, i les seves canviants representacions socials. I d'altra banda, també hauríem d'esmentar un creixent interès pel rol jugat per les relacions de suport i reciprocitat generalitzada a l'àmbit familiar, en un context social caracteritzat per fenòmens com l'atur i la creixent necessitat d'atenció per part de la gent gran o de determinats col·lectius de malalts crònics, i també pel debat sobre el futur de l'estat del benestar i de determinats models assistencials. Aquestes recerques estan aportant dades prou suggerents com per rebutjar el vell estereotip que contemplava la reciprocitat com una institució pròpia de societats preindustrials i en vies de desaparició en les societats complexes, regides suposadament per un ferotge individualisme utilitarista.

A partir de la segona meitat de la dècada dels seixanta, i especialment, amb la progressiva implantació dels estudis d'ecologia cultural d'una banda, i de les anàlisis del procés de presa de decisions a les societats pageses, les relacions de reciprocitat deixaran de ser vistes com a actituds antieconòmiques, o com a mínim no econòmiques, per ser conceptualitzades com a estratègies eficients, adoptades socialment per solventar problemes com la incertesa provocada per les fluctuacions aleatòries de la caça i la pesca, els riscos agrícoles provocats per la climatologia, la insuficiència de la mà d'obra familiar enfront de determinats requeriments extraordinaris de

força de treball, o fins i tot, com a solució enfront de la manca d'informació sobre les fluctuacions del mercat o la nul·la disponibilitat de crèdit a moltes societats rurals, especialment als països del Tercer Món. Des d'aquesta nova perspectiva, la reciprocitat s'ha d'entendre com una inversió de treball o recursos que servirà a mig termini d'assegurança en unes condicions de vida caracteritzades precisament per la seva inseguretat: caldrà doncs, revisar críticament les interpretacions culturalistes de la reciprocitat en termes d'una peculiar *Weltanschauung* (visió del món), i/o d'actituds i valors morals orientats cap a l'altruisme i la solidaritat, plantejament ingenu contra el qual ens seria molt útil una lectura atenta del clàssic treball de Mauss.

Però si la interpretació de la reciprocitat i l'ajut mutu com a actes totalment desinteressats resulta força discutible, hauríem de qualificar de totalment inacceptable des del punt de vista de les ciències socials la vella i estereotipada imatge de l'*Homo economicus*, identificada amb la seva invariable conducta d'agent calculador, egoista i insolidari. El corrent conegut als Estats Units a partir dels anys setanta com a «sociobiologia», que pretén reduir qualsevol fenomen social a la condició d'epifenomen de certes (suposades) lleis biològiques, i que ha estat denunciada per les seves idees reaccionàries, racistes i sexistes, ha recuperat aquesta quimèrica idea d'un agent maximitzador com a expressió de la seva idea (inspirada en el darwinisme social de primers de segle) de l'evolució filogenètica com a competició a la qual només sobreviurien els individus més egoistes i, per tant, més aptes, idea que ha estat popularitzada per obres divulgatives (i de dubtós rigor teoricometodològic) com *El gen egoista* de R. Dawkins. Aquest enfocament ha estat contestat per altres biòlegs que consideren, per contra, que la cooperació ha estat el principal motor de l'evolució de les espècies i de la humana en parti-

cular: des d'aquest plantejament s'han realitzat moltes recerques sobre la conducta de diverses espècies de mamífers (primats, especialment) que posen de relleu el paper cabdal que tindrien per a la seva supervivència les relacions de cooperació i reciprocitat. Aquesta mateixa polèmica també ha revifat, com era fàcilment previsible, entre els economistes, amb la creixent popularitat a partir dels anys setanta de l'anomenada Teoria de l'elecció racional, que també contempla la conducta humana en termes d'una constant maximització utilitària i egoista, i pressuposa una tendència innata dels individus a l'actuació com a paràsits en situacions d'acció col·lectiva (el conegut dilema del free rider). Però aquest debat ens condueix immediatament al de «la tragèdia dels comuns», que ha generat un important volum de publicacions en el camp de l'economia i les ciències socials des dels anys vuitanta. Hi ha realment la tendència per part dels membres dels sistemes de gestió comunal a actuar com a free riders, realitzant un ús irracional i destructiu dels recursos naturals? Quines són les mesures adoptades per aquestes institucions per evitar aquest tipus de conductes? És més rendible per als membres d'aquests col·lectius cooperar o anar a la seva? Aquestes serien algunes de les principals preguntes plantejades i contestades per tota aquesta literatura, algunes referències de la qual s'inclouen en a present bibliografia, però que en línies generals han estat deixades de banda en previsió del fet que en el futur es pugui dedicar algun número de la *Revista d'Etnologia de Catalunya* a aquesta temàtica específica; només han estat seleccionades aquelles publicacions en les quals el tema de la cooperació (més que el de la gestió de determinats recursos) ocupa un paper central, o bé les que tracten del cas de les cooperatives de pescadors, que ja entrenen dins de l'àmbit del cooperativisme.

Per últim, el tema del cooperativisme ha estat històricament

més vinculat als interessos dels economistes (pel que fa a la problemàtica de la seva gestió), i molt especialment de la història social, que el situa en el context del moviment sindical, de les idees socialistes i de les formes de sociabilitat obrera. En canvi, l'antropologia ha dedicat força atenció a l'estudi de les cooperatives agrícoles ja des dels temps de la teoria de la modernització, com a pedra de toc per a moltes hipòtesis sobre el caràcter suposadament individualista o col·lectivista del petit camperol, sobre l'adaptabilitat de l'economia pagesa en un sistema de mercat, i sobre les formes d'organització interna de les comunitats camperoles. Destacarien en aquest sentit nombrosos estudis realitzats a molts països del Tercer Món que, en el context de l'arribada al poder de partits d'ideari socialista o nacionalpopulista, emprengueren experiments de cooperativització de les comunitats camperoles tradicionals, guiats sovint per discursos que pretenien establir una identitat «natural» entre la comunitat rural i la cooperativa socialista, confusió que explicaria el fracàs de molts d'aquests experiments.

1. ABAD GARCÍA, V. *Cooperativas citricolas de exportación (1892-1990)*. València: ANECOOP, 1984.

2. ABRAHAMS, R. G. «Co-operation on and between Eastern Finnish family farms». A: Long, N. (ed.). *Family and work in rural societies*. Londres: Tavistock, 1984. p. 99-115.

3. ACEVES, J. B. «Cooperativism and the ideal leader. The view from a Segovian pueblo». *Working Papers in Sociology and Anthropology*. Vol. 1, núm. 2 (1967), p. 68-72.

4. ACHESON, J. M. «¿Bien limitado o bienes limitados? Respuestas a oportunidades económicas en un pueblo tarasco». A: Bartolomé, L. J.; Gorostiaga, E. E. (comp.). *Estudios sobre el campesinado latinoamericano*. Buenos Aires: Periferia, 1974. p. 277-308.

5. ADAMS, J. *The Gitksan patch: Population flux, resource ownership and reciprocity*. Toronto: Holt, Rinehart & Winston, 1973.

6. AGUILAR, J. I. «Trust and exchange: Expressive and instrumental dimensions in a peasant community». *Ethos* Vol. 12, núm. 1 (1984), p. 3-29.

7. AHMAD, E.; DRFZE, J.; HILLS, J.; SEN, A. (ed.). *Social security in developing countries*. Oxford: Oxford University Press, 1991.

8. AKERLOR, G. A. «Labor contracts as partial gift exchange». *Quarterly Journal of Economics* Vol. 97, núm. 4 (1982), p. 543-569.

9. ALBERT, S. M. «Caregiving as a cultural system: conceptions of filial obligation and parental dependency in urban America». *American Anthropologist* Vol. 92, núm. 2 (1990), p. 319-331.

10. ALBERTI, G.; MAYER, E. (ed.) *Reciprocidad e intercambio en los Andes peruanos*. Lima: Instituto de Estudios Peruanos, 1974.

11. ALCALÁ, G. «La ayuda mútua en las comunidades de pescadores artesanales de México». *Anales de Antropología (México)* Vol. 29 (1992), p. 179-203.

12. ALLATT, P. «Consuming schooling: choice, commodity, gift and systems of exchange». A: EDGELL, S.; HETHERINGTON, K.

WARDE, A. (ed.). *Consumption matters*. Oxford: Clarendon Press, 1996. p. 163-182.

13. ALLIO, R. *Mutualità e cooperazione in Piemonte*. Santena: Fondazione Camillo Cavour, 1977.

14. ALONSO SEBASTIÁN, R. «Principios cooperativos y cooperativas mercantilizadas: Un caso real de la industria azucarera». *Agricultura y Sociedad* Vol. 25 (1982), p. 141-181.

15. AMAI, O. *Anàlisi dels factors d'èxit del cooperativisme agrari a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1991.

16. AMEUX, G. *La Mutualité à la croisée des chemins*. París: Mutualité Française, 1992.

17. ANSPACH, M. «Le don paisible». *Bulletin du MAUSS* Vol. 11 (1984), p. 15-38.

18. APPEBAUM, H. (ed.). *Work in non-market and transitional societies*. Albany: State University of New York, 1984.

19. APTHORPE, R. *Rural cooperatives and planned change in Africa: An analytical overview*. Ginebra: United Nations Research Institute for Social Development, 1972.

20. ARANZADI, D. *Cooperativismo industrial como sistema, empresa y experiencia*. Bilbao: Universidad de Deusto, 1976.

21. ARDENER, S. «The comparative study of rotating credit associations». *Journal of the Royal Anthropological Institute* Vol. 94 (1964), p. 201-229.

22. ARGUEDAS, J. M. *Las comunidades de España y del Perú*. Madrid: Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación/Instituto de Cooperación Iberoamericana, 1987 (Ed. original, 1968).

23. ARROW, K. J. *Social Choice and individual values*. Nova York: Wiley, 1951.

24. ASENSI, B. *Cooperación y cohesión en una Comunidad segoviana*. Madrid: Universidad Complutense, 1974. [Tesi de llicenciatura]

25. ASSIER-ANDREU, I. *Coutume et rapports sociaux. Étude anthropologique des communautés paysannes du Capcir*. París: CNRS, 1981.

26. ATTWOOD, BAVISKAR, B. S.

- «Why do some cooperatives work but not others? A comparative analysis of sugar cooperatives in India». *Economic and Political Weekly* Vol. 12, núm. 26 (1987), p. 38-56.
27. AXELROD, R. *La evolución de la cooperación*. Madrid: Alianza, 1986.
28. AXELROD, R.; HAMILTON, W. D. «The evolution of cooperation». *Science* vol. 211 (1981), págs. 1390-1396.
29. AXELROD, R.; DION, D. «The further evolution of cooperation». *Science* Vol. 242 (1989), p. 1385-1390.
30. AZNAR ENGUINADOS, A. «La información, formación y participación en el seno de las cooperativas y S.A.T.». *Revista de Estudios Agro-Sociales* Vol. 135 (1986), p. 55-74.
31. BADCOCK, C. *The problem of altruism, Freudian-Darwinian solutions*. Oxford: Basil Blackwell, 1986.
32. BAGGER, T. *Marketing cooperatives and peasants in Kenya*. Uppsala: Scandinavian Institute of African Studies, 1980.
33. BAILEY, F. G. (ed.) *Gifts and poison: the politics of reputation*. Nova York: Schocken Books, 19.
34. BALLESTERO, E. «La cooperativa ¿puede funcionar como una sociedad anónima?». *Agricultura y Sociedad* Vol. 10 (1979), p. 217-243.
35. BALLESTERO, E. *Teoría económica de las cooperativas*. Madrid: Alianza, 1983.
36. BALLESTERO, E.; Caballer, V. «El cooperativismo agrario: importancia y futuro». A: *I Congreso de las cooperativas de la Comunidad Valenciana*. València, 1985, p. 3-16.
37. BANHELD, E. G. *The moral basis of a backward society*. Nova York: The Free Press, 1958.
38. BARIETT, P. F. «Reciprocity and the San Juan Fiesta». *Journal of Anthropological Research* Vol. 36, núm. 1 (1980), p. 116-130.
39. BARNARD, A. «Primitive communism and mutual aid: Kropotkin visits the Bushmen». A: Hann, C. M. (ed.), *Socialism. Ideals, Ideologies, and Local Practice*. Londres: Routledge, 1993, p. 27-42.
40. BARRAUD, C.; DE COPPET, D.; ITEANU, A.; JAMOUS, R. «Le vocabulaire des échanges dans quatre sociétés». A: *Bulletin du MAUSS* Vol. 14 (1985), p. 11-31.
41. BARRERA CEREZAL, J. J. *Gestión empresarial de la cooperativa de trabajo asociado*. Madrid: Ministerio de Trabajo, 1985.
42. BATESON, P. «Co-operation». *Cambridge Review* (1985), p. 150-152.
43. BATISTA MEDINA, J. A. «La opción cooperativa en la gestión de un recurso común. El caso del agua en una comunidad de regantes de La Palma (Islas Canarias)». A: Pascual Fernández, J. (coord.): *Procesos de apropiación y gestión de recursos comunales*. Tenerife: Actas del VI Congreso de Antropología, Vol. V (1993), p. 59-71.
44. BAUDRILLARD, J. *Crítica de la economía política del signo*. México: Siglo XXI, 1974.
45. BAVISKAR, B. S. «Cooperatives and caste in Maharashtra: a case study». A: Worsley, V. (ed.), *Two Blades of Grass*. Manchester: Manchester University Press, 1971, p. 275-292.
46. BAVISKAR, B. S. *The politics of development: Sugar co-operatives in rural Maharashtra*. Delhi: Oxford University Press, 1980.
47. BEALS, R. «Gifting, savings and credit in peasant Oaxaca». *Southwestern Journal of Anthropology* Vol. 26 (1970), p. 231-241.
48. BECKER, L. C. *Reciprocity*. Londres: Routledge & Kegan Paul, 1986.
49. BEFU, H. «Gift-giving in a modernizing Japan». A: Lebra, T. S.; Lebra, W. P. (ed.), *Japanese culture and behavior*. Honolulu: University of Honolulu Press, 1986, p. 158-170.
50. BEHAR, R. «The web of use-rights: forms and conceptions of communal property among Leonese labradores». *Anthropological Quarterly* Vol. 57, núm. 2 (1984), p. 71-80.
51. BEHAR, R. *Santa María del Monte. The presence of the past in a spanish village*. Princeton: Princeton University Press, 1986.
52. BEIDELMAN, T. O. «Agonistic exchange: Homeric reciprocity and the heritage of Simmel and Mauss». *Cultural Anthropology* Vol. 4 (1989), p. 227-259.
53. BELK, R. W.; COON, G. S. «Gift giving as agaping love. An alternative to the exchange paradigm based on dating experiences». *Journal of Consumer Research* Vol. 20 (1993), p. 393-417.
54. BELL, J. «Relations of mutual help between Ulster farmers». *Ulster Folklife* Vol. 24 (1978), p. 48-58.
55. BELLONCLE, G. «Pédagogie de l'implantation du mouvement coopératif au Niger». *Archives internationales de sociologie de la coopération et du développement* Vol. 23 (1968), p. 50-71.
56. BELLONCLE, G. *Coopératives et développement en Afrique noire sahélienne*. Sherbrooke (Quebec): Centre d'Études en Économie coopérative, 1978.
57. BELTRAN, O. *Es aranesi Adaptació a l'entorn i organització social al Pirineu Central*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1994. [Tesi doctoral]
58. BEN-PORATH, Y. «The F-connection: Families, friends, and firms and the organization of exchange». *Population and Development Review* Vol. 6 (1980), p. 1-30.
59. BENHAMOU, J.; LEVECQUE, A. *La Mutualité*. Paris: PUF, 1983.
60. BENNETT, J. W. «Further remarks of Foster's image of limited good». *American Anthropologist* Vol. 68 (1966), p. 206-210.
61. BENNETT, J. W. *Hutterian Brethren: The agricultural economy of a communal people*. Stanford: Stanford University Press, 1967.
62. BENNETT, J. W. «Reciprocal economic exchange among North American agricultural operators». *Southwestern Journal of Anthropology* Vol. 24 (1968), p. 276-309.
63. BENVENISTE, E. «Don et échange dans le vocabulaire indo-européen». A: *Problèmes de linguistique générale*. Paris: Gallimard, 1966.
64. BERCOVITCH, F. B. «Coalitions, cooperation, and reproductive tactics among adult male baboons». *Animal Behaviour* Vol. 36 (1988), p. 1198-1209.
65. BERKES, F. «Cooperation from the perspective of Human Ecology». A: Berkes, F. (ed.), *Common property resources: Ecology and community-based sustainable development*. Londres: Belhaven Press, 1989, p. 70-88.
66. BESLEY, T.; COATE, S.; LOWRY, G. «The economics of rotating credit associations». *American Economic Review* Vol. 83 (1993), p. 792-810.
67. BÉTEILLE, A. «Individualism and equality». *Current Anthropology* Vol. 27, núm. 2 (1986), p. 122-133.
68. BETTERIDGE, A. H. «Gift exchange in Iran: the locus of self-identity in social interaction». *Anthropological Quarterly* Vol. 58 núm. 4 (1985), p. 190-202.
69. BICHIERI, C. «Norms of cooperation». *Ethics* Vol. 100 (1990).
70. BIGELOW, R. «The evolution of cooperation». A: Cole, J. K.; Jensen, D. D. (ed.), *Nebraska Symposium on motivation*. Lincoln: University of Nebraska Press, 1973, p. 1-57.
71. BIRD-DAVID, N. «The giving environment: another perspective on the economic system of gatherer-hunters». *Current Anthropology* Vol. 31, núm. 2 (1990), p. 189-195.
72. BJÖRBERG, A. *Las poblaciones indígenas y el cooperativismo. Observaciones y experiencias del desarrollo del Programa Andino en Bolivia*. Estocolm: Escuela de Ciencias Económicas, 1959.
73. BLAU, P. *Exchange and power in social life*. New York: John Wiley, 1961.
74. BLEIGE BIRD, R. L.; BIRD, D. W. «Delayed reciprocity and tolerated theft. The behavioral ecology of food-sharing strategies». *Current Anthropology* Vol. 38, núm. 1 (1997), p. 49-78.
75. BLOCH, M. *L'individualisme agraire dans la France du XVIIIème siècle*. Brionne: Gérard Monfort Editeur, 1973.
76. BOHANNAN, P. «Some principles of exchange and investment among the Tiv». *American Anthropologist* Vol. 57 (1955), p. 60-67.
77. BOHANNAN, P.; BOHANNAN, L. *Tiv economy*. Londres: Longmans, 1968.

78. BOLEAU, J. L. «Le don n'est ni abandon ni pardon», *La revue du MAUSS* Vol. 11 (1991), p. 33-53.
79. Bonnain, R. «Une économie de la sociabilité: entraide, échanges et relations de voisinage dans un village pyrénéen». A: *Les baronnies des Pyrénées*. Paris: Éditions de l'EHESS, 1981, p. 169-183.
80. BORGES PIRES, C. «Estratégias de produção e do emprego numa cooperativa de produção agrícola». *Economia e Socialismo* Vol. 16-17 (1980), p. 38-47.
81. BORGES PIRES, C. «Les résultats des coopératives de production agricole. Le cas de la frégésie d'Albernoas». *Revue Tiers-Monde* Vol. XXIII, núm. 89 (1982), p. 183-196.
82. BORJABAD GONZALO, P. *Los sociotats cooperatives del camp*. Lleida: Associació d'Experts Cooperatius, 1986.
83. BOTT, E. *Familia y red social*. Madrid: Taurus, 1990.
84. BOUDOT, F. *La coopération en France*. Paris: Les Editions Ouvrières, 1956.
85. BOULDING, K. E. «Réciprocité et échange: l'individu et la famille dans la société». A: A. Michel (ed.). *Les femmes dans la société marchande*. Paris: PUF, 1978, p. 21-37.
86. BOUMAN, F. J. A. «Indigenous savings and credit societies in the Third World» *Savings and Development* Vol. 1 (1977), p. 181-219.
87. BOYD, R.; RICHESON, P. J. «The evolution of reciprocity in sizeable groups». *Journal of Theoretical Biology* Vol. 132 (1988), p. 337-356.
88. BOYD, R.; RICHESON, P. J. «The evolution of indirect reciprocity». *Social Networks* Vol. 11 (1989), p. 213-236.
89. BOYD, R.; RICHESON, P. J. «Punishment allows the evolution of cooperation (or anything else) in sizeable groups». *Ethology and Sociobiology* Vol. 13 (1992), p. 171-195.
90. BRADLEY, K.; GELB, A. *Cooperativas en marcha: el caso Mondragón*. Barcelona: Ariel, 1985.
91. BRANNEN, J.; G. Wilson (ed.). *Give and take in families. Studies in resource distribution*. Londres: Allen & Unwin, 1987.
92. BRYANT, C. D. (ed.). *The social dimensions of work*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1972.
93. BULMER, R. «Political Aspects of the Moka ceremonial exchange system among the Kyaka people of the Western Highlands of New Guinea». *Oceania* Vol. XXXI, núm. 1 (1960), p. 1-13.
94. BUNGE, M. «Modelos para procesos que combinan competencia y cooperación». *Revista Iberoamericana de Autogestión y Acción Comunal* Vol. 13-14 (1988), p. 27-32.
95. BUS, G. A. «The Te festival or gift exchange in Enga». *Anthropos* Vol. 46 (1951), p. 813-824.
96. CABALLER, V. «El comportamiento empresarial del agricultor en la dinámica de formación y desarrollo de cooperativas agrarias» *Agricultura y Sociedad* Vol. 23 (1982), p. 193-216.
97. CABALLER, V. *Gestión y contabilidad de cooperativas agrarias*. Madrid: Mundi-Prensa, 1984.
98. CABALLER, V.; JULIÀ, J. F.; Segura, B. *Las cooperativas agrarias valencianas: un análisis empresarial*. Valencia: Generalitat Valenciana, 1987.
99. CABO ALONSO, A. «El colectivismo agrario en Tierra de Sayago». *Estudios Geográficos* (1956), p. 593-660.
100. CADENA, M. DE LA «Cooperación y mercado en la organización comunal andina». *Revista Andina* Vol. 4, núm. 1 (1986), p. 31-58.
101. CAILLÉ, A. *Critique de la raison utilitaire*. Paris: La Découverte, 1989.
102. CALLIER, P. «Informal finance: The rotating savings and credit association». *Kyklos* Vol. 43 (1990), p. 273-276.
103. CAMERER, C. «Gifts as economic signals and social symbols». *American Journal of Sociology* Vol. 94 (1988, suplement), p. 180-212.
104. CAMPBELL, A.; KEEN, C.; NORMAN, G.; OAKESHOTT, R. *Workers owners: the Mondragón achievement*. Londres: Anglo-German Foundation, 1977.
105. CAMPBELL, R.; SOWDEN, L. (ed.). *Paradoxes of rationality and cooperation*. Vancouver: University of British Columbia Press, 1985.
106. CANALS, J. «Relaciones familiares y soporte social en la crisis del desempleo». *Revista de Servicios Sociales y Política Social*, Vol. 31-32 (1993), p. 45-61.
107. CANALS, J. «Las asociaciones de autoayuda en el mundo de la salud: consideraciones sobre los fundamentos de la ayuda mutua». *Boletín de Ayuda Mutua y Salud*, Vol. 1 (1995), p. 15-27.
108. CANALS, J. «La reciprocidad y las formas actuales de ayuda mutua». A: Contreras, J. (co-ord.). *Reciprocidad, cooperación y organización comunal: desde Costa a nuestros días*. Saragossa: Actas del VII Congreso de Antropología, Vol. IV (1996), p. 43-55.
109. CANCIAN, F. *Economics and prestige in a Maya community*. Stanford: Stanford University Press, 1965.
110. CAPLAN, P.; BUJRA, J. *Women united, women divided. Cross-cultural perspectives on female solidarity*. Londres: Tavistock, 1978.
111. CAPLOW, T. «Christmas gifts and kin networks». *American Sociological Review* Vol. 47 (1982), p. 383-392.
112. CAPLOW, T. «Rule enforcement without visible means: christmas gift giving in Middletown». *American Journal of Sociology* Vol. 89 núm. 6 (1984), p. 1306-1323.
113. CAPORAE, L.; DAWES, R. M.; ORBELL, J. M.; VAN DE KAGT, A. J. C. «Selfishness reexamined: Cooperation in the absence of egoistic incentives». *Behavior and Brain Sciences* Vol. 12 (1989), p. 683-739.
114. CARRIER, J. G. «Gifts in a world of commodities: the ideology of the perfect gift in American society». *Social Analysis* Vol. 29 (1990), p. 19-37.
115. CARRIER, J. G. «Gifts, commodities and social relations: a maussian view of exchange». *Sociological Forum* Vol. 5 (1991), p. 119-136.
116. CARRIER, J. G. «The gift in theory and practice in Melanesia: a note on the centrality of gift exchange». *Ethnology* Vol. 31 núm. 2 (1992), p. 185-193.
117. CARRIER, J. G. «The rituals of Christmas giving». A: Miller, D. (ed.). *Unwrapping Christmas*. Oxford: Clarendon Press, 1993, p. 55-74.
118. CARRIER, J. G. «Maussian occidentalism: gifts and commodity systems». A: Carrier, J. G. (ed.). *Occidentalism. Images of the West*. Oxford: Clarendon Press, 1995, p. 85-108.
119. CARRIER, J. G. *Gifts and commodities. Exchange and western capitalism since 1700*. Londres: Routledge, 1995.
120. CASHIDAN, E. A. «Coping with risk: reciprocity among the Basarwa of Northern Botswana». *Man* Vol. 20 (1985), p. 454-474.
121. CASTAÑO, J. (ed.). *Agricultura i cooperativisme als PPCC*. Barcelona: Fundació Roca i Galés, 1978.
122. CASTAÑO, J. «Evolució del cooperativisme agrari a Catalunya». *Món Laboral* Vol. 3 núm. 1 (1987), p. 40-47.
123. CASTILLO, S. (dir.). *Solidaridad desde abajo. Trabajadores y Socorros mutuos en la España contemporánea*. Madrid, 1994.
124. CASTRO POZO, H. *Del ayllu al cooperativismo socialista*. Lima: Mejía Baca, 1969 (Ed. original, 1936).
125. CÁTEDRA, M.; Sanmartín, R. *Vaqueiros y pescadores. Dos modos de vida*. Madrid: Akal, 1979.
126. CHAMOUX, M. N. «Ruses du prêteur, ruses de l'emprunteur: les difficultés du «crédit invisible»». A: Chamoux, M. N.; Dehouve, D.; Gouy-Gilbert, C.; Lehalleur, M. P. (dir.). *Prêter et emprunter*. Paris: Maison des Sciences de l'Homme, 1993, p. 167-187.
127. CHAPPELL, N. «Informal support among the elderly». *Research on Aging* Vol. 5 (1983), p. 77-99.
128. CHYANOV, A. V. *La organización de la unidad económica campesina*. Buenos Aires: Nueva Visión, 1975 (Ed. original, 1925).
129. CHEAL, D. «Showing them you love them: gift giving and the dialectic of intimacy». *The Sociological Review* Vol. 35,

núm. 1 (1987), p. 150-169.

130. CHEAI, D. *The gift economy*. Londres: Routledge, 1988.

131. CHENEY, D. «The acquisition of rank and the development of reciprocal alliances among free-ranging immature baboons». *Behavioral Ecology and Sociobiology* Vol. 2 (1977), p. 303-318.

132. CHERUBINI, A. *Beneficienza e solidarietà. Assistenza pubblica e mutualismo operaio 1860-1900*. Milano: Angeli, 1991.

133. CLARKE, J.; BLAKE, M. «The power of prestige: competitive generosity and the emergence of rank societies in lowland Mesoamerica». A: Brumfiel, E.; Fox, J. (ed.). *Factional competition and political development in the New World*. Cambridge, Cambridge University Press, 1994, p. 17-30.

134. CLEMENT, W. «Canada's coastal fisheries: formation of unions, cooperatives, and associations». *Journal of Canadian Studies* Vol. 19 (1984), p. 5-33.

135. COATE, S.; RAVALLION, M. «Reciprocity without commitment: Characterization and performance of informal risk sharing arrangements». *Journal of Development Economics* Vol. 40 núm. 1 (1993), p. 1-24.

136. COATES, K. (ed.). *The new worker cooperatives*. Nottingham: Spokesman, 1976.

137. COBBE, J. «Don et contredon. Une tradition à l'épreuve de la modernité». A: A. Berque (ed.). *Le Japon et son double*. Paris: Masson, 1987, p. 159-168.

138. COBBE, J. «L'obligation du cadeau au Japon». A: Malamoud, C. (ed.). *Lien de vie, nocud mortel. Les représentations de la dette en Chine, au Japon et dans le monde entier*. Paris: HILSS, 1988, p. 113-165.

139. COLLARD, D. *Altruism and economy. A study in non-selfish economics*. Oxford: Martin Robertson, 1978.

140. COLLIN, C. «Enquête sur les coopératives agricoles au Portugal». *Les Temps Modernes* Vol. 364 (1976), p. 717-740.

141. COLLINS, J. *Communal work and rural development in the state of Oaxaca in Mexico*. Ginebra: OIT, 1995.

142. COLOMBAIN, M. *Las cooperativas*. Ginebra, O.I.T., 1969.

143. COLOMER ROVIRA, M. *Cooperativisme i moviment obrer. L'exemple de la Cooperativa del Vidre de Mataró (1920-1944)*. Barcelona: Altafulla, 1986.

144. COLOMER VIADEL, A. «El modelo de desarrollo integrado de base comunitario-cooperativa y su aplicación en Berninches (Guadalajara, España)». *Revista Iberoamericana de Autogestión y Acción Comunal* Vol. 10-11 (1987), p. 111-154.

145. COMAS D'ARGEMIR, D. «Instituciones comunitarias en el Pirineo aragonés». *Rolde* Vol. 33-34 (1986), p. 27-32.

146. COMAS D'ARGEMIR, D. «Sobre el apoyo y el cuidado. División del trabajo, género y parentesco», a X. Roigé (ed.). *Perspectivas en el estudio del parentesco y la familia*. Tenerife: VIº Congreso de Antropología, 1993, p. 65-82.

147. COMAS D'ARGEMIR, D.; ROCA, J. (1996) «El cuidado y asistencia como ámbito de expresión de la tensión entre biología y cultura». A: Contreras, J. (coord.). *Reciprocidad, cooperación y organización comunal: desde Costa a nuestros días*. Saragossa: VII Congreso de Antropología, 1996, p. 57-69.

148. CONNOR, R. «Pseudo-reciprocity: Investing in mutualism». *Animal Behavior* Vol. 34 (1986), p. 1562-1584.

149. CONTRERAS, J. «L'individualisme al camp». *Quaderns Agraris* Vol. 4 (1983), p. 7-26.

150. CONTRERAS, J. «La teoría de la «modernización» y su concepto de cultura campesina: reflexiones críticas». A: E. Sevilla Guzmán (coord.). *Sobre agricultores y campesinos*. Madrid: Servicio de Publicaciones Agrarias, 1984, p. 109-148.

151. CONTRERAS, J. (coord.) *Reciprocidad, cooperación y organización comunal: desde Costa a nuestros días*. Saragossa: Actas del VII Congreso de Antropología Social, Vol. IV, 1996.

152. CORREA, F. «Género y reciprocidad en la economía de los taiwanos». *Maguaré* Vol. 9 núm. 10 (1994), p. 37-79.

153. CORRIGAN, P. «Gender and the gift: the case of the family clothing economy». *Sociology* Vol. 23 (1989), p. 513-534.

154. COSTA, J. *Colectivismo agrario en España*. Saragossa: Guara, 1983 (Ed. original, 1898).

155. COSTA, J. *Derecho consuetudinario y economía popular*. Saragossa: Guara, 1981 (Ed. original, 1902).

156. CROCKER, J. C. «Reciprocity and hierarchy among the eastern Bororo». *Man* Vol. 4 núm. 1 (1969), p. 44-58.

157. CRUCES, C. *Navaceros, nuevos agricultores y viñistas. Las estrategias cambiantes de la agricultura familiar en Sanlúcar de Barrameda*. Sevilla: Fundación Blas Infante, 1994.

158. CUCCO, J. «Los jornaleros y el molt honorable (sobre redes informales y equipos de trabajo)». A: Contreras, J. (coord.). *Reciprocidad, cooperación y organización comunal: desde Costa a nuestros días*. Saragossa: VII Congreso de Antropología Social, 1996, p. 71-82.

159. CURTIN, C.; VARLEY, A. «Cooperation and rural development in the west of Ireland». *Eire-Ireland* Vol. XXIV (1989), p. 104-119.

160. CZAKO, A.; SIK, E. «Manager's reciprocal transactions». *Connections* Vol. 11 núm. 3 (1988), p. 23-32.

161. DAVICO, R. «Solidarité, affinités et groupements sociaux en milieu urbain: spectographie d'une ville, Turin dans les années 1980». *Actes des Journées d'Etudes: Solidarités, affinités et groupements sociaux dans les pays méditerranéens (XVIe-XXe siècles)*. Niça: Centre de la Méditerranée Moderne et Contemporaine, 1982, p. 25-47.

162. DAVIS, J. «Morals and backwardness». *Comparative Studies in Society and History* Vol. 12 núm. 3 (1970), p. 340-353.

163. DAVIS, J. «Gifts and the UK economy». *Man* Vol. 7 (1972), p. 408-429.

164. DAVIS, J. «Forms and norms: The economy of social relations». *Man* Vol. 18 (1973), p. 159-176.

165. DAVIS, J. Exchange. Buc-

kingham: Open University Press, 1992.

166. DAWES, R.; VAN DER KRAGT, A.; ORBELL, R. «Are people who cooperate rational altruists?». *Public Choice* Vol. 56 (1988), p. 233-247.

167. DAWKINS, R. *El gen egoísta*. Barcelona: Labor, 1979.

168. DE COMARMOND, P. «Structures sociales traditionnelles et coopération agricole moderne». *Archives internationales de sociologie de la coopération et du développement* Vol. 23 (1968), p. 127-161.

169. DE MOLINS, J. E. *La asociación y cooperación agrícolas. Estudio social agrario*. Barcelona: n. ed., 1912.

170. DE VAULT, M. *Feeding the family: The social organization of caring as gendered work*. Chicago: Chicago University Press, 1991.

171. DE VOS, H.; ZEGGELINK, E. «The emergence of reciprocal altruism and group-living: an object-oriented simulation model of human social evolution». *Social Science Information* Vol. 33 núm. 3 (1994), p. 493-517.

172. DE WAAL, F. B. «Food sharing and reciprocal obligations among chimpanzees». *Journal of Human Evolution* Vol. 18 (1989), p. 433-459.

173. DE WAAL, F. B. M.; LUTTRELL, L. M. «Mechanisms of social reciprocity in three primate species: Symmetrical relationship characteristics or reciprocity?». *Ethology and Sociobiology* Vol. 9 (1988), p. 101-118.

174. DEERE, C. D. «Cooperative development and women's participation in the Nicaraguan agrarian reform». *American Journal of Agricultural Economics* Vol. 65, núm. 5 (1983), p. 1043-1048.

175. DEGENNE, A. «Mutual help between households: An example of Boolean analysis». *Social Networks* Vol. 15, 1992.

176. DEHOUE, D. «La comunidad mexicana ¿Un sistema de tenencia de la tierra o de gestión del trabajo?». A: Chamoux, M. N.; Contreras, J. (ed.). *La gestión comunal de recursos*. Barcelona: Icaria, 1996, p. 243-256.

177. DEL ARCO, J. L. [et al.]. *Análisis económico y sociológico*

- del cooperativismo agrario. Madrid: Confederación Española de Cajas de Ahorro, 1972.
178. DERLEGA, V. J.; GRZEJAK, J. (ed.). *Cooperation and helping behavior*. Nova York: Academic Press, 1982.
179. DERRICK, P.; PHIPPS, J. F. *Co-ownership, cooperation and control*. Londres: Longmans, Green & Co., 1969.
180. DESROCHE, H. *Le projet coopératif*. París: Ed. Ouvrières, 1976.
81. DEVILLARD, M. J. «Hablar por sesmos. Introducción al estudio de la organización social en el proindiviso salmantino». *Provincia de Salamanca, Revista de Estudios* Vol. 4 (1982), p. 177-213.
182. DEVILLARD, M. J. *De lo mío a lo de nadie. Individualismo, colectivismo agrario y vida cotidiana*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, 1993.
183. DIAO, M. *Contribution à l'étude du mouvement coopératif en Afrique noire*. París: Présence africaine, 1958.
184. DIALOGUE. «Dettes et caceaux dans la famille». *Dialogue* Vol. 110 (1990), núm. monográfico.
185. DIAS, A. J. *Rio de Onor, comunitarismo agro-pastoril*. Oporto: Instituto de Alta Cultura, 1953.
186. DIGBY, M. *Agricultural co-operation in the Commonwealth*. Oxford: Basil Blackwell, 1970.
187. DIGBY, M. *The organization of fishermen's co-operatives*. Oxford: Plunkett Foundation, 1973.
188. DIGBY, M.; TURNER, J. G. *Farmer's co-operation in the United States and Canada*. Oxford: Plunkett Foundation, 1964.
189. DILLON, W. *Gifts and nations: the obligation to give, receive and repay*. París/La Haya: Mouton, 1968.
190. Domingo Sanz, J. «Las cooperativas agrarias. Trabas legales a un desarrollo» *Revista de Estudios Agro-Sociales* Vol. 135 (1986), p. 75-106.
191. DONLAN, W. «Reciprocities in Homer» *Classical World* Vol. 75 (1982), p. 293-308.
192. DONLAN, W. «The unequal exchange between Glaucus and Diomedes in light of the Homeric gift-economy». *Phoenix* Vol. 43, núm. 1 (1989), p. 1-15.
193. DORE, R. F. «Modern co-operatives in traditional communities». A: Worsley, P. (ed.). *Two blades of grass*. Manchester: Manchester University Press, 1971, p. 43-60.
194. DORNER, P. (ed.). *Cooperative and commune: group farming in the economic development of agriculture*. Madison: University of Wisconsin Press, 1975.
195. DOUGLAS, M. «Foreword: No free gifts». A: Mauss, M. *The gift. The form and reason for exchange in archaic societies*. Londres: Routledge, 1990, p.VII-XVIII.
196. DOWLING, J. H. «Individual ownership and the sharing of game in hunting societies». *American Anthropologist* Vol. 70 (1968), p. 502-507.
197. DREW, J.; STOEKLE, J. D.; BILLINGS, J. A. «Tips, status and sacrifice: gift giving in the Doctor-patient relationship». *Social Science and Medicine* Vol. 17, núm. 7 (1983), p. 399-404.
198. DREYFUS, M. *La Mutualité, une histoire maintenant accessible*. París: Mutualité Française, 1988.
199. DREYFUS, M.; GIBAUD, B. (dir.). *Mutualités de tous les pays*. París: Mutualité Française, 1995.
200. DUMÉZIL, G. «Catégories et vocabulaire des échanges de services chez les indiens Quechua: ayni et mink'a». *Journal de la Société des Américanistes* Vol. XLIV (1955), p. 3-16.
201. DURAN, M. A. (dir.). *De puertas adentro*. Madrid: Instituto de la Mujer, 1987.
202. DURHAM, D. «Soliciting gifts and negotiating agency: The spirit of asking in Botswana». *Journal of the Royal Anthropological Institute* Vol. 1, núm. 1 (1995), p. 111-128.
203. DUMIGNAUD, J. *La solidarité. Liens de sang et liens de raison*. París: Fayard, 1986.
204. EATON, J. «The Basque workers' cooperatives». A: *Journal of Industrial Relations* Vol. 10, núm. 3 (n. d.), p. 32-40.
205. ELKIN, A. P. «Delayed exchange in Wabag sub-district, Central Highlands of New Guinea». *Oceania* Vol. 23 (1953), p. 161-201.
206. ELLSWORTH, L. *Mutual insurance and non-market transactions among farmers in Burkina Faso*. Madison: Tesis Doctoral, University of Wisconsin, 1989.
207. EMERSON, R. M. «Social exchange theory». *Annual Review of Sociology* Vol. 2 (1976), p. 335-362.
208. ENQUIST, M.; LEMAR, O. «The evolution of cooperation in mobile organisms». *Animal Behaviour* Vol. 45 (1993), p. 747-757.
209. ERASMUS, C. J. «Work patterns in a Mayo village». *American Anthropologist* Vol. 57 (1955), p. 322-333.
210. ERASMUS, C. J. *Reciprocal labor: A study of its occurrence and disappearance among farming peoples in Latin America*. Berkeley: University of California, 1955. [Tesis Doctoral]
211. ERASMUS, C. J. «Culture, structure and process: The occurrence and disappearance of reciprocal farm labor». *Southwestern Journal of Anthropology* Vol. 12 núm. 4 (1956), p. 444-469.
212. ERASMUS, C. J. *In search of the common good: Utopian experiments past and future*. New York: The Free Press, 1977.
213. ESTEVA FABREGAT, C. «Ayni, minka y faena en Chinchero, Cuzco». *Revista Española de Antropología Americana* Vol. 7, núm. 2 (1972), p. 309-407.
214. FAFCHAMPS, M. «Solidarity networks in preindustrial societies: Rational peasants with a moral economy». *Economic Development and Cultural Change* Vol. 41, núm. 1 (1992), p. 147-174.
215. FALS BORDA, O. (ed.). *Co-operatives and rural development in Latin America: An analytic report*. Ginebra: United Nations Research Institute for Social Development, 1971.
216. FALS BORDA, O. «Formación y deformación de la política cooperativista en la América Latina». A: Feder, E. (ed.). *La lucha de clases en el campo*. México: Fondo de Cultura Económica, 1975, p. 345-369.
217. FAUQUET, G. *La coopération agricole et la question agraire en Catalogne*. París, PUF, 1938.
218. FEIL, D. K. Ways of ex-
- change. *The Engo Tee of Papua New Guinea*. St. Lucia: University of Queensland Press, 1984.
219. FELDMAN, R. E. «Responses to compatriots and foreigners who seek assistance». *Journal of Personality and Social Psychology* Vol. 10 (1968), p. 202-214.
220. FILLIEULE, O.; PÉCHU, C. *Lutter ensemble. Les théories de l'action collective*. París: L'Harmattan, 1993.
221. FINCH, J. *Family obligations and social change*. Cambridge: Polity Press, 1989.
222. FINCH, J.; GROVES, D. (ed.). *A labour of love*. Londres: Routledge & Kegan, 1983.
223. FIRTH, R.; YAMEY, B. S. (ed.). *Capital, savings and credit in peasant societies*. Chicago: Aldine, 1964.
224. FISCHER, E.; ARNOLD, S. J. «More than a labor of love: gender roles and Christmas shopping». *Journal of Consumer Research* Vol. 17 (1990), p. 333-345.
225. FONT DE MORA MONTESINOS, L. «Cooperativisme agrari». A: *Autors Diversos. L'economia del País Valencià*. València: Alfons el Magnànim, Vol. I (1982), p. 237-248.
226. FORHUCH, N.; J. Oppenheimer «I get by with a little help from my friends». *World Politics* Vol. 23 (1970), p. 104-120.
227. FORTES, M. «Communal fishing and fishing magic in the northern territories of the Gold Coast». *Journal of the Royal Anthropological Institute* Vol. LXVII (1937), p. 131-142.
228. FOSTER, G. M. «El contrato diádico: un modelo para la estructura social de una aldea de campesinos mexicanos». A: Bartolomé, L. J.; Gorostiaga, E. E. (ed.). *Estudios sobre el campesinado latinoamericano: la perspectiva de la antropología social*. Buenos Aires: Periferia, 1974 (artículo publicado originalmente el 1961), p. 129-158.
229. FOSTER, G. M. *Las culturas tradicionales y los cambios técnicos*. México: Fondo de Cultura Económica, 1964.
230. FOSTER, G. M. «La sociedad campesina y la imagen del bien limitado». A: Bartolomé, L. J.;

- Gorostiaga, E. E. (ed.). *Estudios sobre el campesinado latinoamericano: la perspectiva de la antropología social*. Buenos Aires: Periferia, 1974 (Article publicat originalment el 1965), p. 57-90.
231. FOSTER, G. M. «Cultural responses to expressions of envy in Tzintzuntzan». *Southwestern Journal of Anthropology* Vol. 21, núm. 2 (1965).
232. FOSTER, G. M. (1972) *Tzintzuntzan*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica, 1972.
233. FOSTER, R. J. «Value without equivalence: exchange and replacement in a Melanesian society». *Man* Vol. 25 (1990), p. 54-69.
234. FOSTER, R. J. *Social reproduction and history in Melanesia: Mortuary ritual, gift exchange and custom in the Tanga islands*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
235. FREEMAN, S. TAX DE. *Neighbors. The social contract in a Castilian hamlet*. Chicago: University of Chicago Press, 1970.
236. FREEMAN, S. TAX DE. «Organización corporativa de los pueblos de la Sierra Ministra: un tipo estructural ibérico». *Ethnica* Vol. 2 (1971), p. 195-206.
237. FREEMAN, S. TAX DE. «Buenos vecinos y malos amigos, o las dos caras de la convivencia: la naturaleza de la comunidad». *El Folklore Andaluz* Vol. 2 (1989), p. 59-72.
238. FREEMAN, S. TAX DE. «Estructuras igualitarias en los sistemas sociales ibéricos: los contextos de rotación en lo urbano y rural». A: Prat, J.; Martínez, U.; Contreras, J.; Moreno, I. (ed.). *Antropología de los pueblos de España*. Madrid: Taurus, 1991, p. 520-539.
239. FRIGOLÉ, J. «Creación y evolución de una cooperativa agrícola en la Vega Alta del Segura desde 1962 a 1974». *Revista de Estudios Sociales* Vol. 14-15 (1975), p. 167-200.
240. FRIGOLÉ, J. «L'Estructura social i el cooperativisme agrari». *Quaderns Agraris* Vol. 4 (1983), p. 27-34.
241. FUGUET SANS, J. «La fundació del primer celler cooperatiu». *L'Avenç* Vol. 19 (1979).
242. FUGUET SANS, J. *El primer celler cooperatiu de Catalunya i de l'Estat espanyol: (La Sociedad de trabajadores agrícolas del pueblo de Barberó)*. Barcelona: Caixa de Pensions, 1980.
243. FUNDACIÓ ROCA I GALES. *Directori de cooperatives agràries de Catalunya*. Barcelona: Caixa d'Estalvis de Catalunya, 1981.
245. FUNES RIVAS, M. J. «La dimensión social del altruismo». *Sociedad y Utopía* Vol. 4 (1994), p. 191-204.
246. FUNES RIVAS, M. J. *La ilusión solidaria: las organizaciones altruistas como actores sociales en los regímenes democráticos*. Madrid: UNED, 1995.
247. GAGNON, G. [et al.]. *Coopératives ou autogestion. Sénégal, Cuba, Tunisie*. Montréal: Presses de l'Université de Montréal, 1976.
248. GALVAN TUDELA, A. «Pescar en grupo: de los azares ambientales a los factores institucionales (La Restinga, El Hierro)». *Eres* Vol. 2 (1990), p. 39-60.
249. GAMBETTA, D. (ed.). *Trust: Making and breaking of cooperative relationships*. Oxford: Blackwell Publisher, 1988.
250. GAMBLE, S. D. «A Chinese mutual savings society». *Far Eastern Quarterly* Vol. 4 (1944), p. 41-52.
251. GARANT, L.; BOLDOC, M. *L'aide par les proches: mythes et réalités: revue de littérature et réflexions sur les personnes âgées en perte d'autonomie, leurs aidants et aidants naturels et le lien avec les services formels*. Québec: Ministère de la Santé et des Services Sociaux, 1990.
252. GARCÍA BARTOLOMÉ, J. M. «Las cooperativas de cultivos marinos en Andalucía: aspectos sociales y económicos». *Revista de Estudios Agro-Sociales* Vol. 139 (1987), p. 245-264.
253. GARCÍA FERNÁNDEZ, J. *Sobre la agricultura de grupo en Castilla la Vieja: el caso de un pueblo organizado en régimen cooperativo*. Valladolid: Universidad de Valladolid, 1970.
254. GARCÍA MUÑOZ, A. *Los que no pueden vivir de lo suyo. Trabajo y cultura en el Campo de Calatrava*. Madrid: Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación, 1995.
255. GARRIDO, S. «Alentar y obstruir: Las vacilaciones de la política estatal sobre cooperativismo en los inicios del siglo XX». A: *Noticario de Historia Agraria* Vol. 7 (1994), p. 131-154.
256. GARRIDO, S. «El cooperativismo agrario español del primer tercio del siglo XX». *Revista de Historia Económica* Vol. 1 (1995), p. 115-144.
257. GARRIDO, S. «El cooperativisme segons l'Església. Els inicis del sindicalisme catòlico-agrari a Espanya». *Recerques* Vol. 30 (1995).
258. GARRIDO, S. *Treballar en comú. El cooperativisme agrari a Espanya 1900-1936*. València: Alfons el Magnànim, 1996.
259. GATEWOOD, J. B. «Cooperation, competition, and synergy: information - sharing groups among Southeast Alaskan salmon seiners». *American Ethnologist* Vol. 11 núm. 2 (1984), p. 350-370.
260. GAVALDA TORRENTS, A. *L'associacionisme agrari a Catalunya*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 1989.
261. GAVALDA TORRENTS, A. «El cooperativisme agrari català». *L'Avenç* Vol. 134 (1990), p. 26-29.
262. GAVALDA, A.; Santesmases, J. *Història econòmico-social de les cooperatives agrícoles de Nulles (1917-1992)*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 1993.
263. GEERTZ, C. «The rotating credit association: a middle rung in development». *Economic Development and Cultural Change* Vol. 10 (1962), p. 241-263.
264. GELL, A. (1992) «Intertribal commodity barter and reproductive gift-exchange in old Melanesia». A: HUMPHREYS, C.; HUGH-JONES, S. (ed.). *Barter, exchange and value. An anthropological approach*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 142-168.
265. GENTIL, D. *Les pratiques coopératives en milieu rural africain*. Paris: L'Harmattan, 1984.
266. GERA, B.; ROBOTTI, D.; ROSCI, M. (1984). *Immagini e simboli del mutuo soccorso*. Torí: Regione Piemonte, 1984.
267. GIBAUD, B. *De la mutualité à la Sécurité Sociale, conflits et convergences*. Paris: Ed. Ouvrières, 1986.
268. GILL, L. «Rural cooperatives and peasant differentiation: A Bolivian case study». *Research in Economic Anthropology* Vol. VII (1985), p. 225-250.
269. GILMORE, D. «Friendship in Fuenmayor: Patterns of integration in an atomistic society». *Ethnology* Vol. 14 (1975), p. 311-324.
270. GODBOUT, J. T. *L'esprit du don*. Paris: La Découverte, 1992.
271. GODBOUT, J. T. «Les «bonnes raisons» de donner» *Anthropologie et Sociétés* Vol. 19 núm. 1-2 (1995), p. 45-56.
272. GODELIER, M. «L'énigme du don. I. Le legs de Mauss». *Social Anthropology* Vol. 3, núm. 1 (1995), p. 15-47.
273. GODELIER, M. «L'énigme du don. II. De l'existence d'Objets Substitués des Hommes et des Dieux». *Social Anthropology* Vol. 3, núm. 2 (1995), p. 95-114.
274. GODELIER, M. *L'énigme du don*. Paris: Fayard, 1996.
275. GÓMEZ, O. *De la finca individual a la cooperativa agropecuaria*. La Habana: Editora Política, 1983.
276. GONZÁLEZ BUENO, M. «Formas de cooperación y solidaridad en la provincia de Burgos». A: Contreras, J. (coord.). *Reciprocidad, cooperación y organización comunal: desde Costa a nuestros días*. Saragossa: Actas del VII Congreso de Antropología, Vol. IV, 1996, p. 95-100.
277. GOODENOUGH, O. R. «Mind viruses: Culture, evolution and the puzzle of altruism». *Social Science Information* Vol. 34 núm. 2 (1995), p. 287-320.
278. GOODENOUGH, W. *Property, kin, and community on Truk*. New Haven: Yale University Press, 1951. 279. Goodenough, W. *Cooperation in change*. Nova York: Russell Sage Foundation, 1963.
280. GORROÑO, I. *Experiencia cooperativa en el País Vasco*. Durango: Leopoldo Zugaza, 1975.
281. GORST, S. M. *The structure of the French co-operative move-*

ment Londres: Plunkett Foundation, 1965.

282. GOSDEN, P. H. J. H. *Self-help. Voluntary associations in nineteenth-century Britain*. Londres: Bastford, 1973.

283. GOTTLIEB, B. (ed.). *Marshaling social support*. Beverly Hills: Sage, 1988.

284. GOULD, R. «Comparative ecology of food-sharing in Australia and Northwest California». A: Harding, R.; Teleki, G. (ed.). *Omnivorous primates: Gathering and hunting in human evolution*. Nova York: Columbia University Press, 1981.

285. GOULD, R. «To have and have not: The ecology of sharing among hunter-gatherers». A: Williams, N.; Hunn, E. (ed.). *Resource managers: North American and Australian hunter-gatherers*. Canberra: Australian Institute of Aboriginal Studies, 1982, p. 69-92.

286. GOUNDER, A. W. «The norm of reciprocity: a preliminary statement». *American Sociological Review* Vol. 25 (1960), p. 161-178.

287. GOURLAY, P. G. *Coopératives agricoles*. París: Dalloz, 1980. 288. Goussault, Y. «Stratifications sociales et coopération agricole». *Revue Tiers-Monde* Vol. XIV, núm. 54 (1973), p. 281-294.

289. GOUY-GILBERT, C. «La solidarité à crédit: parentèle et voisinage au Michoacán». A: Chamoux, M. N.; Dehouve, D.; Gouy-Gilbert, C.; Pepin, M. (dir.). *Prêter et emprunter*. París: Maison des Sciences de l'Homme, 1993, p. 189-202.

290. GRAPPIN, J. J.; MAILLEFAUD, I. «Contribution psychopathologique à la compréhension de l'échange symbolique matérialisé par les cadeaux». *Dialogue* Vol. 110 (1990), p. 16-23.

291. Greenwood, D. «Collective reflexive practice through participatory action research. A case study from the Fagor cooperatives». A: Schön (ed.). *The reflective turn. Case Studies in and on educational practice*. Nova York: Teacher's College Press, 1991, p. 84-107.

292. GREENWOOD, D. «Práctica reflexiva colectiva a través de

la investigación acción participativa: estudio del caso de las cooperativas Fagor de Mondragón (País Vasco)». *Psicología Social Comunitaria* Vol. 1-2 (1994), p. 43-62.

293. GREENWOOD, D.; GONZÁLEZ, J. *Culturas de Fagor. Estudio antropológico de las cooperativas de Mondragón*. San Sebastián: Txertoa, 1990.

294. GREENWOOD, D.; GONZÁLEZ, J. *Industrial democracy as Process. Participatory action research in the Fagor cooperative group of Mondragón*. Assen/Masstrich: Van Gocum & Comp, 1992.

295. GREGORY, C. A. «Gifts to men and gifts to God: Gifts exchange and capital accumulation in contemporary Melanesia». *Man* Vol. 15, núm. 4 (1980), p. 625-652.

296. GREGORY, C. A. *Gifts and commodities*. Londres: Academic Press, 1982.

297. GREGORY, C. A. «Gifts». A: Eatwell, J.; Milgate, M.; Newman, P. (ed.). *The new Palgrave: A dictionary of economics*. Londres: Macmillan, 1987.

298. GREGORY, C. A. «Exchange and reciprocity». A: Ingold, T. (ed.). *Companion Encyclopedia of Anthropology*. Londres: Routledge, 1994, p. 911-939.

299. GREGORY, J. R. «Image of limited good, or expectation of reciprocity?». *Current Anthropology* Vol. 16 (1975), p. 73-84.

300. GRÖGER, B. I. «Of men and machines: Co-operation among French family farmers». *Ethnology* Vol. XX, núm. 3 (1981), p. 163-176.

301. GUELFAT, I. *Cooperación y ciencia económica*. Saragossa: Centro Nacional de Educación Cooperativa, 1977.

302. GUESLIN, A. *L'invention de l'économie sociale*. París: Economica, 1987.

303. GUIDIERI, R. *La abundancia de los pobres*. México: Fondo de Cultura Económica, 1989.

304. Guillaume, P. (dir.). *De la charité médiévale à la protection sociale*. París: Ed. Ouvrières, 1992.

305. GUILLET, D. «Reciprocal labor and peripheral capitalism in the Central Andes». *Ethnology* Vol. 19, núm. 2 (1980), p. 151-

167.

306. GUINNANE, T. «A failed institutional transplant: Raiffeisen's credit cooperatives in Ireland, 1894-1914». *Explorations in Economic History* Vol. 31 (1994), p. 38-61.

307. GUMERMAN, G. J. «The role of competition and cooperation in the evolution of island societies». A: Kirch, P. V. (ed.). *Island societies: archaeological approaches to evolution and transformation*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986, p. 42-49.

308. GUTIÉRREZ MARTÍNEZ, A. (1987) «Sobre el altruismo o la biologización de la ética». *Suplementos Anthropos* Vol. 1 (1987), p. 76-79.

309. HAGE, P.; HARARY, E. *Exchange in Oceania: A graph theoretic analysis*. Oxford: Clarendon Press, 1991.

310. HALLPIKE, C. R. «Two types of reciprocity». *Comparative Studies in Society & History* Vol. 17, núm. 1 (1975), p. 113-119.

311. HANVEY, C.; T. PHILPOT (ed.). *Sweet charity. The role and workings of voluntary organizations*. Londres: Routledge, 1996.

312. HAUBERT, M. «De la tradition communautaire à la modernité coopérative: évolution, greffage ou récupération?». *Tiers-Monde* Vol. 22, núm. 88 (1981), p. 789-808.

313. HAUBERT, M. *Coopératives, accumulation du capital et luttes sociales en Andalousie*. París: Université de Paris I, 1987.

314. HAUBERT, M. «Coopératives de réforme agraire et sécurité alimentaire dans la Sierra équatorienne». *Etudes Rurales* Vol. 113-114 (1989), p. 157-172.

315. HAUBERT, M.; FRELIN, C.; FRANSSSEN, W. «Le paysan, le village et l'utopie». *Revue Tiers-Monde* Vol. XIX, núm. 75 (1978), p. 573-599.

316. HAVLAND, L. K. M. *The social relations of work in a peasant community*. Harvard: Harvard University, Ph. D. Dissertation, 1978.

317. HAWKES, K. «Sharing and collective action». A: Smith, E.; Winterhalder, B. (ed.). *Evolutionary ecology and human behavior*. New York: Aldine, 1992, p. 269-

300.

318. HAWKES, K. «On sharing and work». *Current Anthropology* Vol. 33 (1992), p. 404-407.

319. HAWKES, K. «Why hunter-gatherers work. An ancient version of the problem of public goods». *Current Anthropology* Vol. 34, núm. 4 (1993), p. 341-361.

320. HEALEY, C. «Trade and sociability: Balanced reciprocity as generosity in the New Guinea Highlands». *American Ethnologist* Vol. 11 (1984), p. 42-59.

321. HEATH, A. *Rational choice and exchange theory*. Cambridge: Cambridge University Press, 1976.

322. HEMELRIJK, C. K. (1990) «Models of, and tests for, reciprocity, unidirectionality, and other social interaction patterns at a group level». *Animal Behaviour* Vol. 39 (1990), p. 1013-1029.

323. HENRY, J. «The economics of Pilagá food distribution». *American Anthropologist* Vol. 53 (1951), p. 187-219.

324. HERNÁNDEZ LEÓN, E.; Quintero Morón, V. «Aprovechamiento comunal y ayuda mutua en la Sierra Morena occidental». A: Contreras, J. (coord.). *Reciprocidad, cooperación y organización comunal: desde Costa a nuestros días*. Saragossa: Actas del VII Congreso de Antropología, Vol. IV (1996), p. 101-113.

325. HERNÁNDEZ RAMÍREZ, J. «Culturas del trabajo y su expresión en el espacio intralocal: el caso de los asalariados de Hytasa vecinos de El Cerro del Aguila». A: Palenzuela, P. (coord.). *Antropología del trabajo*. Saragossa: VII Congreso de Antropología, 1996, p. 67-77.

326. HIRSCHFELD, A. *La cooperación agrícola en France*. París: Baillyère, 1957.

327. HIRSCHMAN, A. O. *El avance en colectividad. Experimentos populares en la América Latina*. México: Fondo de Cultura Económica, 1986.

328. HOCHSCHILD, A. R. «The economy of gratitude». A: Franks, D. D.; McCarthy, E. D. (ed.). *The sociology of emotions*. Greenwich: Jai Press, p. 95-113.

329. HOGGIN, H. I. «Polynesian ceremonial gift exchanges». *Oce-*

- ania Vol. III (1932), p. 13-39.
330. HOHMANN, G.; FRUTH, B. «Food sharing and status in unprovisioned Bonobos». A: Wiessner, P.; Schiefelhövel, W. (ed.). *Food and the status quest*. Oxford: Berghahn Books, 1996, p. 47-67.
331. HOLYOAKE, G. J. *The history of co-operation*. Londres: n. ed., 1908.
332. Hollnsteiner M. «Reciprocity in the Lowland Philippines». A: Lynch, F.; Guzmán, A. de (ed.). *Four readings in Filipino values*. Quezon City: Institute of Philippine Culture, 1979, p. 69-92.
333. HOWELL, S. «Of persons and things: Exchange and valuables among the Lio of Eastern Indonesia». *Man* Vol. 24, núm. 3 (1989), p. 419-438.
334. HUMPHREY, C. «Fair dealing, just rewards: the ethics of barter in North-East Nepal». A: C. Humphrey; S. Hugh-Jones (ed.). *Barter, exchange and value. An anthropological approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992, p. 107-141.
335. HUTTNER, K. L. (ed.). *Economic exchange and social interaction in Southeast Asia*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1977.
336. HYDE, L. *The Gift: Imagination and the erotic life of property*. Londres: Vintage, 1984.
337. INGERSOLL-DAYTON, B.; ANTONUCCI, T. C. «Reciprocal and nonreciprocal social support: contrasting sides of intimate relationships». *Journal of Gerontology* Vol. 43 (1988), p. 65-73.
338. INGOLD, T. «Gathering the herds: work and co-operation in a northern Finnish community». *Ethnos* Vol. 48 (1983), p. 133-159.
339. INSTITUTE OF ECONOMIC AFFAIRS. *The economics of charity. Essays on the comparative economics and ethics of giving and selling, with applications to blood*. Londres: IEA, 1973.
340. IRIARTE, G. *El cooperativismo y la comunidad indígena. Crítica al cooperativismo desde una perspectiva aymara*. La Paz: Puerta del Sol, 1979.
341. ISAAC, G. L. «The food-sharing behavior of protohuman hominids». *Scientific American* Vol. 238, núm. 4 (1978), p. 90-108.
342. ISAAC, G. L. «Food sharing and human evolution: Archaeological evidence from the Plio-Pleistocene of East Africa». *Journal of Anthropological Research* Vol. 34, núm. 3 (1978), p. 311-325.
343. ISSERT, J. *The legal status of co-operatives in European countries*. Oxford: Plunkett Foundation, 1978.
344. ITURRA, R. «Strategies of social recruitment: a case of mutual help in rural Galicia». A: Stuchlik, M. (ed.). *Goals and Behaviour*. Queen's University Papers in Social Anthropology, Vol. 2 (1977), p. 75-93.
345. ITURRA, R. *Antropología económica de la Galicia rural*. Santiago: Xunta de Galicia, 1988.
346. IZQUIETA ETULAIN, J. L. «Protección y ayuda mútua en las redes familiares. Tendencias y retos actuales». *Revista Española de Investigaciones Sociológicas* Vol. 74 (1996), p. 189-207.
347. JAY, P. «The workers' cooperative economy». *Transactions of the Manchester Statistical Society*, 1977, p. 1-43.
348. JENTOFT, S. «Fisheries cooperatives: lessons drawn from international experiences». *Canadian Journal of Development Studies* Vol. 7 (1986), p. 197-209.
349. JOHNSON, A. «Individuality and experimentation in traditional agriculture». *Human Ecology* Vol. 1 (1972), p. 149-159.
350. JOHNSON, A.; JOHNSON, O. R. «Male/female relations and the organization of work in a Machiguenga community». *American Ethnologist* Vol. 2 (1975), p. 634-648.
351. JOHNSON, A. G.; WHYTE, W. F. «The Mondragon system of worker producer cooperatives». *Industrial and Labor Relations Review* Vol. 31, núm. 1 (1977).
352. JOHNSON, T. «Work together, eat together: conflict and conflict management in a Portuguese fishing village». A: Andersen, R. (ed.). *North Atlantic maritime cultures: Anthropological essays on changing adaptations*. La Haia: Mouton, 1979, p. 241-252.
353. JUHASZ, J. «Las características del movimiento cooperativo en la agricultura húngara». *Revista de Estudios Agro-Sociales* Vol. 135 (1986), p. 147-170.
354. JULIA, J. F.; SEGURA, B. «El cooperativismo agrario en España y la integración en las Comunidades Europeas». *CIRIEC Española* Vol. 2 (1987), p. 57-76.
355. JULIANO, D. «Las cooperativas de reproducción como estrategias de transición en áreas de productividad vinícola media». *Arxíu d'Etnografia de Catalunya* Vol. 6 (1988), p. 191-205.
356. JUSTEL, M. *Las personas mayores en España. Perfiles. Reciprocidad familiar*. Madrid: INSERSO, 1996.
357. KAMMERER, P. «Cadeaux-pièges et cadeaux-tremplins, ou le sens de la dette symbolique». *Dialogue* Vol. 110 (1990), p. 9-15.
358. KAPPERER, B. «Norms and the manipulation of relationships in a work context». A: Mitchell, J. C. (ed.). *Social networks in urban situations*. Manchester: Manchester University Press, 1969.
359. KAPPERER, B. (ed.). *Transaction and meaning: Directions in the anthropology of exchange and symbolic behavior*. Philadelphia: Institute for the Study of Human Issues, 1976.
360. KAPLAN, D.; SALER, B. «Foster's image of limited good: An example of anthropological explanation». *American Anthropologist* Vol. 68 (1966), p. 202-206.
361. KAPLAN, H.; HILL, K. «Food sharing among Ache foragers: Tests of explanatory hypotheses». *Current Anthropology* Vol. 26 (1985), p. 223-246.
362. KAUFMANN, J. C. «Partager les tâches ménagères: don de soi et calcul de la dette». *Dialogue* Vol. 110 (1990), p. 91-108.
363. KAUT, C. «Utang na Loob: A system of contractual obligations among the Tagalogs». *Southwestern Journal of Anthropology* Vol. 17, núm. 3 (1969), p. 256-272.
364. KAVANAGH, W. «Por turno: sistemas rotativos de participación por orden fijo de familias en formas institucionalizadas de cooperación». A: Díaz, L. (coord.). *Aproximación antropológica a Castilla y León*. Barcelona: Anthropos, 1988, p. 130-140.
365. KELLNER, H. «Las cooperativas agrícolas de la CEE». *Revista de Estudios Agro-Sociales* Vol. 135 (1986), p. 9-37.
366. KENNEDY, J. G. «Peasant society and the image of limited good: a critique». *American Anthropologist* Vol. 68 (1966), p. 1212-1225.
367. KENT, S. «Sharing in a egalitarian Kalahari community». *Man* Vol. 28 (1993), p. 479-514.
368. KETTERING, S. «Gift-giving and patronage in Early Modern France». *French History* Vol. 2, núm. 2 (1988), p. 131-151.
369. KIMBALL, M. S. «Farmer's cooperatives as behavior toward risk». *American Economic Review* Vol. 78, núm. 1 (1988), p. 224-232.
370. KOHL, S. B. *Working together. Women and family in Southwestern Saskatchewan*. Nova York: Holt, Rinehart & Winston, 1978.
371. KOLM, S. C. *La bonne économie La réciprocité générale*. París: Presses Universitaires de France, 1984.
372. KRANTON, R. E. «Reciprocal exchange: A self-sustaining system». *American Economic Review* Vol. 86, núm. 4 (1996), p. 830-851.
373. KRANTON, R. E. «The formation of cooperative relationships». *Journal of Law, Economics & Organization* Vol. 12, núm. 1 (1996), p. 214-233.
374. KROEF, J. M. VAN DER. «Collectivism in Indonesian society». *Social Research* Vol. 20 (1953), p. 193-209.
375. KROPOTKIN, P. *El apoyo mutuo*. Madrid: ZYX, 1970 (publicado originalmente el 1902).
376. KURTZ, D. F.; SHOWMAN, M. «The tanda: A rotating credit association in Mexico». *Ethnology* Vol. 17 (1978), p. 65-74.
377. LACOURSE, J. «Réciprocité positive et réciprocité négative: de Marcel Mauss à René Girard». *Cahiers internationaux de sociologie* Vol. LXXXIII (1987), p. 291-305.
378. LAMBEK, M. «Exchange, time and person in Mayotte: The structure and destructuring of a

- cultural system». *American Anthropologist* Vol. 92 (1990), p. 647-661.
379. LAMBERT, P. *La doctrina cooperativa*. Buenos Aires: Intercoop, 1970.
380. LAMING, G. N. *Women in agricultural co-operatives. Constraints and limitations to full participation*. Roma: F. A. O., 1983.
381. LAMPHERE, L. *To run after them: Cultural and social bases of cooperation in a Navajo community*. Tucson: University of Arizona Press, 1977.
382. LARRATE, M. «Kofradiak. Le très ancien système de solidarité entre gens de mer chez les Basques du Sud». *Bulletin de Musique Basque* Vol. 92 (1981), p. 99-106.
383. LASSERRE, G. *El cooperativismo*. Barcelona: Oikos-Tau, 1972.
384. LEACH, J. W.; LEACH, E. (ed.). *The Kula: New perspectives on Massim exchange*. Cambridge: Cambridge University Press, 1983.
385. LEACOCK, E. «Relations of production in band society». A: Leacock, E.; Lee, R. (ed.). *Politics and history in band societies*. Cambridge: Cambridge University Press, 1982, p. 159-170.
386. LEDERMAN, R. *What gifts engender. Social relations and politics in Mendi, Highlands Papua New Guinea*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986.
387. LEE, R. B. «La subsistencia de los bosquimanos !Kung: un análisis de input-output». A: Llobera, J. R. (comp.). *Antropología económica*. Barcelona: Anagrama, 1981 (artículo publicado originalmente el 1966), p. 35-63.
388. LEE, R. B. «Work effort, group structure and land use in contemporary hunter-gatherers». A: Ucko, P.; Tringham, R.; Dimbleby, G. W. (ed.). *Man, settlement and urbanism*. Londres: Duckworth & Co., 1972, p. 177-185.
389. LEE, R. B. *The !Kung San: Men, women and work in a foraging society*. Cambridge: Cambridge University Press, 1979.
390. LEE, R. B. «La subsistencia de los bosquimanos !Kung: Un análisis de input-output». A: Llobera, J. R. (comp.). *Antropología económica. Estudios etnográficos*. Barcelona: Anagrama, 1981, p. 35-63.
391. LEE, R. B. «Reflections on primitive communism». A: Ingold, T.; Riches, D.; Woodburn, J. (ed.). *Hunters and gatherers. History, evolution, and social change*. Oxford: Berg, 1988, p. 252-268.
392. LEE, R. B. «Primitive communism and the origin of social inequality». A: Upham, J. (ed.). *The evolution of political systems*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990, p. 225-246.
393. LEMARCHAND, R. «African peasantries, reciprocity and the market». *Cahiers d'études africaines* Vol. 113 (1989), p. 33-67.
394. LEMAIRE, J. «Les cadeaux dans la famille». *Dialogue* Vol. 110 (1990), p. 3-9.
395. LEMONNIER, P. *Guerres et festins: paix, échanges et compétition dans les Highlands de Nouvelle-Guinée*. Paris: Éditions de la Maison des Sciences de l'Homme, 1990.
396. LEMONNIER, P. «Le porc comme substitut de vie: Formes de compensation et échanges en Nouvelle-Guinée». *Social Anthropology* Vol. 1 (1992), p. 33-55.
397. LESEMAN, F.; MARTIN, C. (ed.). *Home-based care, the elderly, the family and the welfare state*. Ottawa: University of Ottawa Press, 1993.
398. LÉVI-STRAUSS, C. «Reciprocity and hierarchy» *American Anthropologist* Vol. 46 (1944), p. 266-268.
399. LÉVI-STRAUSS, C. «Introducción a la obra de Marcel Mauss». A: Mauss, M. *Sociología y antropología*. Madrid: Taurus, 1971 (artículo publicado originalmente el 1950), p. 13-42.
400. LÉVI-STRAUSS, C. «Reciprocity, the essence of social life». A: Coser, R. L. (ed.). *The family: its structure and functions*. Nova York: St. Martin's Press, 1964, p. 36-48.
401. LIEP, J. «Gift exchange and the construction of identity». A: Siikala (ed.). *Culture and history in the Pacific*. Helsinki: Finnish Anthropological Society, 1990.
402. LISÓN, C. *Antropología cultural de Galicia*. Madrid: Siglo XXI, 1971.
403. LOJKINE, J. «Mauss et l'Essai sur le don». *Cahiers internationaux de sociologie* Vol. 86, núm. 1 (1989), p. 141-158.
404. LOMNITZ, L. A. «El compadrazgo, reciprocidad de favores en la clase media urbana de Chile». A: Lomnitz, L. A. *Redes sociales, cultura y poder: ensayos de antropología latinoamericana*. México: FLACSO/Miguel Ángel Porrúa, 1994 (artículo publicado originalmente el 1971), p. 19-46.
405. LOMNITZ, L. A. *Cómo sobreviven los marginados*. México: Siglo XXI, 1975.
406. LOMNITZ, L. A. «Informal exchange networks in formal systems: A theoretical model». *American Anthropologist* Vol. 90, núm. 1 (1988), p. 42-55.
407. LONG, N. «Cooperative enterprise and rural development in Tanzania». A: Apthorpe, R. (ed.). *Rural cooperatives and planned change in Africa*. Ginebra: UNRISD, 1970, p. 333-361.
408. LONG, N. (ed.). *Family and work in rural societies*. Londres: Tavistock, 1984.
409. LONG, N.; ROBERTS, B. R. (ed.). *Peasant cooperation and capitalist expansion in Central Peru*. Austin: University of Texas Press, 1978.
410. LONG, N.; WUNDER, D. «From peasant community to production cooperative: An analysis of recent government policy in Peru». *Journal of Development Studies* Vol. 12, núm. 1 (1975), p. 75-94.
411. LUX, A. «Gift exchange and income redistribution between Yombe rural wage earners and their kinsfolk in Western Zaire». *Africa* Vol. 42 (1972), p. 173-191.
412. MACCORMACK, G. «Reciprocity». *Man* Vol. 11 (1976), p. 89-103.
413. MACCORMACK, G. «Mauss and the «spirit» of the gift». *Oceania* Vol. 52 (1982), p. 286-293.
414. MAJUELO, E.; PASCUAL BONIS, A. *Del cooperativismo agrario al cooperativismo empresarial*. Madrid: Ministerio de Trabajo, 1991.
415. MAJNOWSKI, B. *Los argonautas del Pacífico Occidental*. Barcelona: Península, 1973 (Ed. original, 1922).
416. MANSBRIDGE, J. (ed.). *Beyond self-interest*. Chicago: University of Chicago Press, 1990.
417. MARCHÉ, Y. *Les associations traditionnelles d'épargne et de crédit chez les Kom du Cameroun*. Paris: École des Hautes Études en Sciences Sociales, 1978.
418. MARENCO, C. «Naissance, évolution et déclin des coopératives de consommation en France et au Québec». *Coopératives et développement* Vol. 22, núm. 1 (1990), p. 33-59.
419. MARGOLIS, H. *Selfishness, altruism and rationality*. Cambridge: Cambridge University Press, 1982.
420. MARIE, A. «Parenté, échange matrimonial et réciprocité». *L'Homme* Vol. 12 núm. 3 (1972), p. 5-46; Vol. 12 núm. 4, p. 5-36.
421. MARSHALL, L. «Sharing, taking and giving: relief of social tensions among Kung bushmen». *Africa* Vol. 31 (1961), p. 231-249.
422. MARSHALL, R.; GODWIN, L. *Cooperatives and rural poverty in the South*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1971.
423. MARTIN, D. *Démocratie industrielle. La participation directe dans les entreprises*. Paris: PUF, 1994.
424. MARTÍNEZ, M. *Tierra de campos. Cooperativismo y sindicalismo agrario*. Valladolid: Instituto Cultural Simancas, 1982.
425. MARTÍNEZ COLL, J. C.; HIRSCHLEIFER, J. «The limits of reciprocity». *Rationality and Society* Vol. 3 (1991), p. 35-64.
426. MARTÍNEZ LÓPEZ, A. *Orixes e dificultades da primeira experiencia de cooperativismo agroindustrial en Galicia: o Matadeiro do Porriño (1928-1949)*. Vigo: Frigolouro, 1988.
427. MARTÍNEZ LÓPEZ, A. *O cooperativismo católico no proceso de modernización da agricultura galega, 1900-1943*. Pontevedra: Diputación Provincial, 1989.
428. MARTÍNEZ LÓPEZ, A. «Cooperativismo y campesinado parcelario en la Galicia del primer tercio del siglo XX». A: Saavedra, P.; Villares, R. (ed.). *Señores y campesinos en la Península Ibérica, si-*

glos XVIII-XX. Barcelona: Crítica, Vol. 2, 1991, p. 373-401.

429. MARTÍNEZ MONTOYA, J. «Ganado y tierra, la lógica social y la lógica cultural. Subsistencia, cooperación vecinal y gestión comunal en el valle de Arana (Alava)». A: Contreras, J. (coord.). *Reciprocidad, cooperación y organización comunal: desde Costa a nuestros días*. Saragossa: Actas del VII Congreso de Antropología, Vol. IV (1996), p. 115-126.

430. MARTY, A. «Les organisations coopératives en milieu pastoral: héritages et enjeux». *Cahiers des Sciences Humaines* Vol. 26 (1990), p. 121-136.

431. MAUNIER, R. *La construction collective de la maison en Kabylie*. París: Institut d'Ethnologie, 1926.

432. MAUSS, M. «Les coopératives et les socialistes». *Le Mouvement socialiste*, I-II-1901.

433. MAUSS, M. «La coopération socialiste». *L'Humanité*, 3-VIII-1904.

434. MAUSS, M. «Mouvement coopératif». *L'Humanité*, 4-X-1904.

435. MAUSS, M. «Les coopératives russes». *La Revue de Paris* Vol. XXVII, núm. 2 (1920), p. 96-121.

436. MAUSS, M. «L'éducation coopérative en Allemagne». *L'action coopérative*, 14-VIII-1920.

437. MAUSS, M. «Les coopératives anglaises et les soviets». *Le Populaire*, 8-VI-1921.

438. MAUSS, M. «El ensayo sobre los donos. Razón y forma del cambio en las sociedades primitivas». A: *Sociología y Antropología*. Madrid: Tecnos, 1979 (Ed. original, 1924), p. 153-263.

439. MAYAYO, A. «El naixement del moviment cooperatiu a la Conca de Barberà». *Estudis d'Història Agrària* Vol. 5 (1985), p. 133-155.

440. MAYAYO, A. «El cooperativisme agrari: un moviment dual». A: Mir, C. (ed.). *Actituds polítiques i control social a la Catalunya de la Restauració (1875-1923)*. Lleida, 1989.

441. MAYAYO, A. *De pagesos a ciutadans: cent anys de sindicalisme i cooperativisme agrari a Catalunya, 1893-1994*. Catarroja:

Afers, 1995.

442. MAYER, E.; Cadena, M. de la. *Cooperación y conflicto en la comunidad andina*. Lima, IEP, 1989.

443. MAYNARD SMITH, J. «Game theory and the evolution of cooperation». A: Bendall, D. S. (ed.). *Evolution from molecules to men*. Cambridge: Cambridge University Press, 1983.

444. MCCALL, G. «Association and power in reciprocity and requital: More on Mauss and the Maori». *Oceania* Vol. 52, núm. 4 (1982), p. 303-319.

445. MCCAY, B. J. «A fishermen's cooperative, limited: indigenous resource management in a complex society». *Anthropological Quarterly* Vol. 53, núm. 1 (1980), p. 29-38.

446. MCCLEINTOCK, C. *Peasant cooperatives and political change in Peru*. Princeton: Princeton University Press, 1981.

447. McDOWELL, N. «The struggle to be human: Exchange and politics in Bum». *Anthropological Quarterly* Vol. 51 (1978), 17-26.

448. McDOWELL, N. «It's not who you are but how you give that counts: The role of exchange in a Melanesian society». *American Ethnologist* Vol. 7, núm. 1 (1980), p. 58-70.

449. McGOODWIN, J. R. «Pelagic shark fishing in rural Mexico: A context for cooperative action». *Ethnology* Vol. 18, núm. 4 (1979), p. 325-336.

450. McGRATH, M. J. *Cooperatives, small farmers and rural development*. Wisconsin: University Center for Cooperation, 1978.

451. MEAD, M. (ED.). *Cooperation and competition among primitive peoples*. New York: McGraw-Hill, 1937.

452. MEILLASSOUX, C. «Le don et le capital». *Anthropologie et Sociétés* Vol. 19, núm. 1-2 (1995), p. 191-206.

453. MELSON, R.; WOLFE, H. «Modernization and the politics of communalism: A theoretical perspective». *American Political Science Review* Vol. 65 (1970), p. 161-171.

454. MÉNDEZ, L. *Causas de mu-*

lheres. Campesinos, poder y vida cotidiana (Lugo, 1940-1980). Barcelona, Anthropos, 1988.

455. MESCH, G. S.; SCHWIRIAN, K. P. «The effectiveness of neighborhood collective action». *Social Problems* Vol. 43, núm. 4 (1996), p. 467-483.

456. MILLER, R. «Are familists amoral? A test of Banfield's amoral familism hypothesis in a South Italian village». *American Ethnologist* Vol. 1 (1974), p. 515-535.

457. H. «On keeping equal: Polity and reciprocity among the New Guinea Wape». *Anthropological Quarterly* Vol. 51 (1978), p. 5-15.

458. MITCHELL, W. E. «The defeat of hierarchy: Gambling as exchange in a Sepik society». *American Ethnologist* Vol. 4 (1988), p. 638-657.

459. MITCHELL, W. P. «Algunos son más iguales que otros. Oferta de mano de obra, reciprocidad y redistribución en los Andes». *Antropologica* Vol. 11 (1994), p. 173-207.

460. MLADENATZ, G. *Histoire des doctrines coopératives*. París: PUF, 1933.

461. MOLLER, E. *De la comunidad tradicional a la cooperativa moderna*. La Paz: Los Amigos del Libro, 1987.

462. MONAGHAN, J. «Reciprocity, redistribution, and the transaction of value in the Mesoamerican fiesta». *American Ethnologist* Vol. 17, núm. 4 (1990), p. 758-773.

463. MONAGHAN, J. «Fiesta finance in Mesoamerica and the origins of a gift exchange system». *Journal of the Royal Anthropological Institute* Vol. 2, núm. 3 (1996), p. 499-516.

464. MONK, A. *Home care for the elderly: an international perspective*. Nova York: Auburn House, 1991.

465. MONTERO, F.; ESTEBAN DE VEGA, M. (1991). «Aproximación tipológica al mutualismo popular y obrero en España: el mutualismo asistencial». A: Castillo, S. (dir.). *La historia social en España*. Madrid: 1991, p. 457-470.

466. MONZÓN, J. L.; A. ZERI (dir.). *Cooperativas, mercado, principios cooperativos*. Madrid: CLIRER, 1994.

467. MOORE, M. P. «Co-operative labour in peasant agriculture». *Journal of Peasant Studies* núm. 2 (1975), p. 270-291.

468. MOORE, S. F. «Legal liability and evolutionary interpretation: Some aspects of strict liability, self-help, and collective responsibility». A: Gluckman, M. (ed.). *The allocation of responsibility*. Manchester: Manchester University Press, 1972, p. 51-107.

469. MORENO, P. *Análisis de cambio en las sociedades campesinas. Un caso de estudio: Campo Lameiro* (Pontevedra). Madrid: Fundación Juan March, 1982.

470. MORENO ARCAS, M. «Análisis del «Essai sur le don»». *Ethnica*, núm. 3 (1972), p. 121-162.

471. MORRIS, I. «Gift and commodity in Archaic Greece». *Man* Vol. 21 (1986), p. 1-17.

472. MOYA, C. «De la reciprocidad social». A: *Teoría sociológica: una introducción crítica*. Madrid: Taurus, 1971, p. 171-195.

473. MURDOCK, G. P.; MORROW, D. O. «Subsistence economy and support practices: Cross-cultural codes I». *Ethnology* Vol. 9 (1970), p. 302-330.

474. MWANIKI, N. «Against many odds: The dilemmas of women's self-help groups in Mbeere, Kenya». *Africa* Vol. 56, núm. 2 (1986), p. 210-227.

475. NAROTZKY, S. «El conreu de l'olivera i la producció de l'oli a les Garrigues». *L'Avenc* núm. 111 (1988), p. 22-27.

476. NAROTZKY, S. «Hecha la ley, hecha la trampa, el espíritu «Cooperativo» en la transición». *Arxiu d'Etnografia de Catalunya* núm. 6 (1988), p. 207-218.

477. NAROTZKY, S. «Worker cooperatives, women's work and food security in a catalan rural area». *Journal of rural cooperation* Vol. 16, núm. 1-2 (1988).

478. NAROTZKY, S. «The ideological squeeze: «casa», «family» and «cooperation» in the processes of transition». *Information sur les Sciences Sociales* Vol. 27, núm. 4 (1988), p. 559-581.

479. NAROTZKY, S. *Trabajo, ayudo y cuidado. Organización doméstica y reproducción social en Cerriá de Les Garrigues*. Barcelona:

Universitat de Barcelona, 1989. [tesi doctoral]

480. NAROTZKY, S. «La renta del afecto: ideología y reproducción social en el cuidado de los viejos». A: Prat, J.; Martínez, U.; Contreras, J.; Moreno, I. (ed.). *Antropología de los pueblos de España*. Madrid: Taurus, 1991. p. 464-474.

481. NASH, J.; HOPKINS, N. S. «Anthropological approaches to the study of cooperatives, collectives, and self-management». A: Nash, J.; Dandler, J.; Hopkins, N. S. (ed.). *Popular participation in social change*. La Haia: Mouton, 1976. p. 3-32.

482. NAVARRO NOGUEROLAS, F. «Las cooperativas del campo en la Región Valenciana». A: *La obra cooperativa agraria en España*. Madrid: Unión Nacional de Cooperativas del Campo, 1949. p. 133-148.

483. NEALE, W. C. «Reciprocidad y redistribución en la aldea india: conclusiones de algunos debates importantes». A: Polanyi, K.; Arensberg, C. M.; Pearson, H. W. (dir.). *Comercio y mercado en los imperios antiguos*. Barcelona: Labor, 1976. p. 265-282.

484. NETTIE, D.; DUNBAR, R. I. «Social markers and the evolution of reciprocal exchange». *Current Anthropology* Vol. 38, núm. 1 (1997), p. 93-99.

485. NICOLAS, G. *Don rituel et échange marchand*. París: Institut d'Ethnologie, 1986.

486. NUGENT, D. «Artisanal cooperation, forms of labor, and the global economy: Chachapoyas, 1930's to the 1990's». *Journal of Historical Sociology* Vol. 8, núm. 1 (1995), p. 36-58.

487. NUÑEZ DEL PRADO BÉJAR, D. I. «La reciprocidad como Ethos de la cultura indígena». *Allpanchis* (Cusco), núm. IV (1972), p. 135-154.

488. OAKESHOTT, R. *The case for workers coops*. Londres: Routledge and Kegan, 1978.

489. O'DOWD, A. MITHÉAL. *A study of co-operative labour in rural Ireland*. Dublin: Leinster Leader Ltd., 1981.

490. OLIVER GARCÍA-ROBLEDO, J. A. *El movimiento cooperativo en Alcadia de Carlet*. València: Uni-

versitat de València, Facultat de Ciències Econòmiques, 1979. [tesi de llicenciatura]

491. OLSON, M. *La lógica de la acción colectiva. Bienes públicos y la teoría de grupos*. Méxic: Limusa, 1992 (Ed. original, 1965).

492. O'NEILL, B. J. *Proprietários, lavradores e jornaleiros. Desigualdade social numa aldeia transmontana, 1870-1978*. Lisboa: Dom Quixote, 1984.

493. ORBACH, M. K. «Fishery cooperatives on the Chesapeake Bay: advantage or anachronism?». *Anthropological Quarterly* Vol. 53 (1980), p. 48-55.

494. ORENSTEIN, H. «Asymmetrical reciprocity: A contribution to the theory of political legitimacy». *Current Anthropology* Vol. 21 (1980), p. 69-91.

495. ORLOVE, B. «Inequality among peasants: the forms and uses of reciprocal exchange in Andean Peru». A: Halperin, R.; Dow, J. (ed.). *Peasant livelihood*. New York: St. Martin's Press, 1977, p. 201-214.

496. OROPESA, R. S. «Social structure, social solidarity and involvement in neighborhood improvement associations». *Sociological Inquiry* Vol. 62 (1992), p. 107-118.

497. OVERING KAPLAN, J. «Elementary structures of reciprocity: A comparative note on Guianese, Central Brazilian, and North-West Amazon socio-political thought». *Anthropologica* vol. 59-62 (1983-1984).

498. OVERING KAPLAN, J. «Dualism as an expression of difference and danger: Marriage exchange and reciprocity among the Piaroa of Venezuela». A: Kensing, K. (ed.). *Marriage practices in Lowland South America*. Urbana: University of Illinois Press, 1984.

499. PACKER, C. «Reciprocal altruism in Papio Anubis». *Nature* núm. 265 (1977), p. 441-443.

500. PANOFF, M. «Marcel Mauss's The Gift revisited». *Man* Vol. 5 núm. 1 (1970), p. 60-70.

501. PANOFF, M. «Objets précieux et moyens de paiement chez les Maenge de Nouvelle-Bretagne». Vol. 20 (1980), p. 5-37.

502. PARRY, J. «The gift, the Indian gift, and the «Indian gift»»,

Man Vol. 21 (1986), p. 453-473.

503. PARRY, J. «On the moral perils of exchange». A: Parry, J.; Bloch, M. (ed.). *Money and the morality of exchange*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989. p. 64-93.

504. PARSONS, T.; FOX, R. C.; LIDZ, V. M. «The «gift of life» and its reciprocation». *Social Research* Vol. 39, núm. 3 (1972), p. 367-415.

505. PEASE, F. *Curacas, reciprocidad y riqueza*. Lima: Pontificia Universidad Católica, 1992.

506. PERABI, R.; Rambotti, F. «La coopération agricole en Ombrie». A: *Le fait coopératif et mutualiste* (I), Limoges: Universitè de Limoges, 1983. p. 285-305.

507. PÉREZ BARÓ, A. *Temàtica cooperatista*. Barcelona: Pòrtic, 1971.

508. PÉREZ BARÓ, A. *Les cooperatives a Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1972.

509. PÉREZ BARÓ, A. *Historia de la cooperación catalana*. Barcelona: Nova Terra, 1974.

510. PERROUX, F. *Économie et société. Contrainte, échange, don*. París: PUF, 1963.

511. PETERSON, N. «Demand sharing: Reciprocity and the pressure for generosity among foragers». *American Anthropologist* Vol. 95 (1993), p. 860-874.

512. PETITAT, A. «Les circuits du don: kula, charité et assurances». *Cahiers internationaux de sociologie* Vol. 90 (1991), p. 49-65.

513. PETITAT, A. «Le don: espace imaginaire normatif et secret des acteurs». *Anthropologie et Sociétés* Vol. 19, núm. 1-2 (1995), p. 17-44.

514. PETRAS, J.; HAVENS, E. «Comportamiento campesino y cambio social en Perú: cooperativas y tenencia individual de la tierra». *Estudios Rurales Latinoamericanos* Vol. 4, núm. 2 (1981), p. 165-179.

515. PILSUCK, M.; HILLIER PARKS, S. *The healing web. Social networks and human survival*. Londres: University Press of New England, 1986.

516. PINKERTON, E. (ed.). *Cooperative management of local fisheries: new directions for improved management and community de-*

velopment. Vancouver: University of British Columbia Press, 1989.

517. PINTO, J. «La secrétaire et son patron: dons et contre-dons». A: Gaujelac, V.; Enriquez, V.; Aubret, N. (ed.). *Le sexe du pouvoir. Femmes, hommes et pouvoir dans les organisations*. París: Desclée de Brouwer, 1986. p. 48-56.

518. PIOT, C. D. «Of persons and things: Some reflections on African spheres of exchange». *Man* Vol. 26 (1991), p. 405-424.

519. PITT-RIVERS, J. «Interpersonal relations in peasant society: A comment». *Human Organization* Vol. 19 (1960), p. 180-183.

520. PLATTEAU, J. P.; ABRAHAM, A. «An inquiry into quasi-credit contracts: The role of reciprocal credit and interlinked deals in small-scale fishing communities». *Journal of Development Studies* Vol. 23, núm. 4 (1987), p. 461-490.

521. PLATTEAU, J. P.; BALAND, J. P. (1989) «Income-sharing through work-spreading arrangements: An economic analysis with special reference to small-scale fishing». *Cahiers de la Faculté des Sciences Economiques et Sociales de Namur*.

522. POLANYI, K. *La gran transformación*. Méxic: Fondo de Cultura Económica, 1992 (Ed. original, 1957).

523. POLANYI, K. *El sustento del hambre*. Barcelona: Mondadori, 1994.

524. POMÉS VIVES, J. *Les «Mataro's Potatoes» i el cooperativisme agrari al Maresme (1903-1939)*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 1991.

525. POUSA ANTELO, A. *Valen ou non as cooperativas de explotación comunitaria para o campo galego?* Vigo: Galaxia, 1971.

526. POWDERMAKER, H. «Feasts in New Ireland: The social function of eating». *American Anthropologist* Vol. 34 (1932), p. 236-247.

527. PRATTIS, J. «Organizational change and adaptation: community cooperatives and capital control in the Western Isles of Scotland». *American Anthropologist* Vol. 89, núm. 3 (1987), p. 567-580.

528. PRICE, J. A. «Sharing: the

integration of intimate economies» *Antropologica* Vol. 17 (1975), p. 3-27.

529. PRICE, S. «Reciprocity and social distance: A reconsideration» *Ethnology* Vol. XVII núm. 3 (1978), p. 339-350.

530. PRYOR, F. *The origins of the economy: A comparative study of distribution in primitive and peasant economies*. Nova York: Academic Press, 1977.

531. PROVINSE, J. H. «Cooperative ricefield cultivation among the Siang Dyaks of central Borneo». *American Anthropologist* Vol. 39, núm. 1 (1937), p. 77-102.

532. RACINE, L. «Les formes élémentaires de la réciprocité». *L'Homme* Vol. XXVI, núm. 3 (1986), p. 97-118.

533. RACINE, L. «L'obligation de rendre les présents et l'esprit de la chose donnée: de Marcel Mauss à René Maunier». *Diogenes* Vol. 154 (1991), p. 69-94.

534. RADELET, M. *Mutualisme et syndicalisme*. Nancy: PUN, 1991.

535. RAFAEL, V. L. «Confession, conversion, and reciprocity in early Tagalog colonial society». A: Dirks, N. B. (ed.). *Colonialism and culture*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1992, p. 65-88.

536. RAHEJA, G. G. *The poison in the gift: ritual, prestation and the dominant caste in a North Indian village*. Chicago: Chicago University Press, 1988.

537. RAMÍREZ MIJARES, J. «Ahorro y compras en común para combatir la pobreza en América Latina». *Revista Iberoamericana de Autogestión y Acción Comunal* Vol. 25-26-27 (1992), p. 109-113.

538. RAPIHAEL, D. «Why supportive behavior in human and other mammals?». *American Anthropologist* Vol. 83, núm. 3 (1981), p. 634-638.

539. REBOUL, C. «Le lent apprentissage de l'autogestion. Les coopératives de production agricole d'Abadla, Algérie». *Revue Tiers-Monde* Vol. 22, núm. 88 (1981), p. 809-834.

540. REDCLIFF, M. «The future of agriculture in a Spanish Pyrenean village and the decline of communal institutions». *Ethnology* Vol. 2 (1973), p. 5-12.

541. REDCLIFF, M. «Comunidad e integración en el Valle de Arán». *Ethnica* Vol. 7 (1974), p. 201-212.

542. REGAN, D. H. *Utilitarianism and Cooperation*. Oxford: Oxford University Press, 1980.

543. REQUENA, M. «La lógica del intercambio recíproco: una exploración de las condiciones estructurales de la reciprocidad social». *Sistema* Vol. 96 (1990) p. 81-101.

544. REVINTÓS CARNER, J. *El movimiento cooperativo en España*. Barcelona: Ariel, 1960.

545. REYNIER, C. «La dinámica socio-organizativa: cooperativas y cooperativistas en la zona de producción hortofrutícola andaluza». *Agricultura y sociedad* Vol. 50 (1989), p. 109-154.

546. RICHARDOT, E. *La mutualité agricole des indigènes de l'Algérie*. Paris: n. ed., 1935.

547. RICHES, D. «The obligation to give: An interactional sketch». A: Holy, L.; Stuchlik, M. (ed.). *The structure of folk models*. Londres: Academic Press, 1981.

548. RITTER, U. P. *Comunidades indígenas y cooperativismo en el Perú*. Bilbao: Deusto, 1965.

549. RIVAS MORENO, F. *Los progresos del campo y la cooperación*. Madrid: Quintana, 1926.

550. ROBACHEK, C. A. «Helplessness, fearfulness, and peacefulness: The emotional and motivational contexts of Semai social relations». *Anthropological Quarterly* Vol. 59, núm. 4 (1986), p. 177-183.

551. RODA, R. de. *Instituciones sociales cooperativas*. Madrid: Instituto Editorial Reus, 1948.

552. ROGERS, E. M.; SVENNING, L. *La modernización entre los campesinos*. México: Fondo de Cultura Económica, 1973.

553. ROJAS CORIA, R. *Tratado de cooperativismo mexicano*. México: Fondo de Cultura Económica, 1952.

554. Romero, C. «Algunas reflexiones de tipo económico sobre las empresas cooperativas y las sociedades anónimas en España». *Agricultura y Sociedad* Vol. 11 (1979), p. 255-272.

555. ROMERO, C. «De la ley de Cooperativas de 1942 al Regla-

mento de Sociedades Cooperativas de 1978: un análisis crítico». *Agricultura y Sociedad* Vol. 18 (1981), p. 33-63.

556. ROSENBERG, H. G. *A negotiated world: Three centuries of change in a French alpine community*. Toronto: University of Toronto Press, 1988.

557. ROSTWOROWSKI, M. «Reflexiones sobre la reciprocidad andina». *Revista del Museo Nacional* Vol. XLII (1976), p. 341-354.

558. ROTSCHELD, J.; ALLEN WHITT, J. *El lugar de trabajo cooperativo*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Seguridad Social, 1991.

559. ROZIER, J. *Les coopératives agricoles*. Paris: LITEC, 1983.

560. SACHS, R. E. «Limits of cooperation in farm families and inter-farm activities». *Sociologia Ruralis* Vol. 14 (1974), p. 221-231.

561. SAHLINS, M. «Philosophie politique de «l'essai sur le don»». *L'Homme* Vol. 8 (1968), p. 5-17.

562. SAHLINS, M. «The spirit of the gift. Une explication de texte». A: Pouillon, J.; Maranda, P. (dir.). *Échanges et communications. Mélanges offerts à Claude Lévi-Strauss à l'occasion de son 60e anniversaire*, t. 2, Paris: Mouton, 1970, p. 998-1012.

563. SAHLINS, M. *Economía de la Edad de Piedra*. Madrid: Akal, 1974.

564. SAIZ CHIQUE, C. *El cooperativismo a Canet*. Canet de Mar: Edicions els 2 Pins, 1995.

565. SAKIYAMA, T. «Fisheries cooperatives in Southeast Asia, an institutional perspective». A: Ruddle, K.; Akimichi, T. (ed.). *Maritime institutions in the Western Pacific*. Osaka: National Museum of Ethnology, 1984, p. 183-201.

566. SALAZAR, C. «La reciprocidad como sentimiento. Aspectos de las relaciones de trabajo en las explotaciones familiares de la Irlanda rural». A: Contreras, J. (coord.) *Reciprocidad, cooperación y organización comunal: desde Costa a nuestros días*. Saragosa: Actas del VII Congreso de Antropología Social, Vol. IV, 1996, p. 199-206.

567. SALAZAR, C. *A sentimental economy. Commodity and community in Rural Ireland*. Oxford: Bergahn Books, 1996.

568. SALINAS MARCOS, F. *La cooperativa agraria*. Barcelona: CEAC, 1987.

569. SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, J. O. *Ecología y estrategias sociales de los pescadores de Cudillero*. Madrid: Siglo XXI, 1992.

570. SANTANA, M. E. «Mujeres indígenas y cooperativismo agropecuario: el caso de Flor del Río en la selva de Chiapas, México». *Boletín Americanista* Vol. 46 (1996), p. 299-316.

571. SANZ JARQUE, J. J. *Cooperación. Teoría y práctica de las sociedades cooperativas*. València: Universitat Politècnica de València, 1974.

572. SAPELLI, G. (ed.). *Il movimento cooperativo in Italia*. Torí: Einaudi, 1981.

573. SARASON, B.; Sarason, I.; Pierce, G. (ed.). *Social support: An interactional view*. New York: John Wiley & Sons, 1990.

574. SARRIBLE, G. «La solidaridad en familias atípicas». *Papers* Vol. 45 (1995), p. 43-56.

575. SCHIEFFENHÖVEL, W.; BELL-KRANNHALS, I. «Of harvests and hierarchies. Securing staple food and social position in the Trobriand islands». A: Wiessner, P.; Schiefelhövel, W. (ed.). *Food and the status quest*. Oxford: Bergahn Books, 1996, p. 235-251.

576. SCHIEFFELIN, E. L. «Reciprocity and the construction of reality». *Man* Vol. 15 (1980), p. 502.

577. SCHWARTZ, B. «The social psychology of the gift». *American Journal of Sociology* Vol. 73, núm. 1 (1967), p. 1-11.

578. SCHWIMMER, E. «Reciprocity and structure: A semiotic analysis of some Orokaiva exchange data». *Man* Vol. 14 (1979), p. 271.

579. SCHWIMMER, E. «Sur le don». A: Ouellette, F. R.; Bariteau, C. (dir.) *Entre tradition et universalisme*. Québec: Institut Québécois de recherche sur la culture, 1994.

580. SCHWIMMER, E. «Le don en Mélanésie et chez nous». *Anthropologie et Sociétés* Vol. 19, núm. 1-2 (1995), p. 71-94.

581. SCOTT, J. C. *The moral economy of the peasant*. New Haven: Yale University Press,

- 1976.
582. SEGUIN, M. T. (dir.). *Pratiques coopératives et mutations sociales*. París: L'Harmattan, 1995.
583. SEARLE-CHATTERJEE, M. «Christmas cards and the construction of social relations in Britain today». A: Miller, D. (ed.), *Unwrapping Christmas*. Oxford: Clarendon Press, 1993, p. 157-175.
584. SEIBEL, H. D.; MASSING, A. *Traditional organizations and economic development: Studies of indigenous cooperation in Liberia*. New York: Praeger, 1974.
585. SEYFARTH, R. M.; Cheney, D. L. «Grooming, alliances, and reciprocal altruism in vervet monkeys». *Nature* Vol. 308 (1984), p. 541-543.
586. SHERIF, M. *The Robbers Cave experiment: Intergroup conflict and cooperation*. Middletown: Wesleyan University Press, 1988.
587. SHILLINGLAW, G. «Traditional rural cooperation and social structure: the communist Chinese collectivisation of agriculture». A: Worsley, P. (ed.), *Two blades of grass*. Manchester: Manchester University Press, 1971, p. 137-157.
588. SIBALIS, M. D. «The mutual aid societies of Paris, 1789-1848». *French History* Vol. 3 (1989), p. 3-30.
589. Silbert, A. «El colectivismo agrario en Portugal: Historia de un problema». *Anales de la Fundación Joaquín Costa* 12 (1995), p. 93-153.
590. SILLITOE, P. *Give and take: exchange in Wola society*. Nova York: St. Martin's Press, 1979.
591. SILVERMAN, S. «Agricultural organization, social structure, and values in Italy: Amoral familism reconsidered». *American Anthropologist* Vol. 70 (1968), p. 1-20.
592. SKAR, S. L. «Interhousehold co-operation in Peru's southern Andes: a case of multiple sibling-group marriage». A: Long, N. (ed.), *Family and work in rural societies*. Londres: Tavistock, 1984.
593. SKAR, S. L. «Appropriating pawns: Andean dominance and the manipulation of things». *The Journal of the Royal Anthropological Institute* Vol. 1, núm. 4 (1995), p. 787-803.
594. SMELSER, N. J. «A comparative review of exchange systems». *Economic Development and Culture Change* Vol. 7 (1959), p. 173-182.
595. SMITH, E. A. «Risk and uncertainty in the original affluent society: Evolutionary ecology of resource sharing and land tenure». A: Ingold, T.; Riches, D.; Woodburn, J. (ed.), *Hunter and gatherers: History, evolution and social change*. Oxford: Berg, 1988, p. 222-252.
596. SMITH, E. A.; BOYD, R. «Risk and reciprocity: Hunter-gatherer socio-ecology and the problem of collective action». A: Cashdan, E. (ed.), *Risk and uncertainty in tribal and peasant economies*. Boulder: Westview Press, 1990, p. 167-191.
597. SOSA ALAMO, C. M. *Reciprocidad, cooperación y sistema de ayudas* (Valle de Agaete, Gran Canaria). Tenerife: Universidad de La Laguna, 1985. [tesis de licenciatura]
598. SPECHT, J.; White, J. P. (ed.). «Trade and exchange in Oceania and Australia». *Mankind* Vol. 11, núm. 3 (1978), número especial.
599. STACK, C. B. *All our kin: strategies for survival in a black community*. New York: Harper & Row, 1974.
600. STEPHENS, C. «Modelling reciprocal altruism». *British Journal for the Philosophy of Science* Vol. 47, núm. 4 (1996), p. 533-551.
601. STEPICK, A.; MURPHY, A. D. «Comparing squatter settlements and government self-help projects as housing solutions in Oaxaca, Mexico». *Human Organization* Vol. 39 (1980), p. 339-343.
602. STRATHERN, A. «Finance and production. Two strategies in New Guinea exchange systems». *Oceania* Vol. 40 (1969), p. 42-67.
603. STRATHERN, A. *The Rope of Moka. Big men and ceremonial exchange in Mount Hagen, New Guinea*. Cambridge: Cambridge University Press, 1971.
604. STRATHERN, A. «Tambu and kina: profit, exploitation and reciprocity in two New Guinea exchange systems». *Mankind* Vol. 11 (1978), p. 253-264.
605. STRATHERN, M. *The gender of the gift*. Berkeley: University of California Press, 1988.
606. STRATHERN, M. «Qualified value: the perspective of gift exchange». A: Humphreys, C.; Hugh-Jones, S. (ed.), *Barter, exchange and value. An anthropological approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992, p. 169-191.
607. SUGDEN, R. «On the economics of philanthropy». *Economic Journal* Vol. 92 (1982), p. 341-350.
608. SUGDEN, R. «Reciprocity: The supply of public goods through voluntary contributions». *Economic Journal* Vol. 94 (1984), p. 772-787.
609. SUGDEN, R. *The economics of rights, cooperation and welfare*. Oxford: Blackwell Publisher, 1986.
610. SUSSMAN, M. B.; Burchinall, L. G. «Parental aid to married children: implications for family functioning». *Marriage and Family Living* Vol. 24 (1962), p. 320-332.
611. SUTTLES, G. *The social order of the slum*. Chicago: University of Chicago Press, 1968.
612. SWANEY, J. A. «Common property, reciprocity, and community». *Journal of Economic Issues* Vol. XXIV, núm. 2 (1990), p. 451-462.
613. TAPPER, R.; TAPPER, N. «Eat this, it'll do you a power of good: Food and commensality among Durrani Pashtuns». *American Ethnologist* Vol. 13, núm. 1, (1986), p. 62-79.
614. TAYLOR, M. *Anarchy and cooperation*. Londres: Wiley, 1976.
615. TAYLOR, M. *The possibility of cooperation*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
616. TEMPLE, D. *La dialéctica del don*. La Paz: Hisbol, 1986.
617. TEMPLE, D. *Estructura comunitaria y reciprocidad*. La Paz: Hisbol-Chitakolla, 1989.
618. TESTART, A. «Game sharing systems and kinship systems among hunter-gatherers». *Man* Vol. 22 (1987), p. 287-304.
619. TESTART, A. «Aboriginal social inequality and reciprocity». *Oceania* Vol. 60, núm. 1, (1989), p. 1-16.
620. THOMAS, B. P. *Politics, participation and poverty. Development through self-help in Kenya*. Boulder: Westview Press, 1985.
621. THOMAS, N. «Forms of personification and prestations». *Mankind* Vol. 15, núm. 3, (1995), p. 223-230.
622. THORNLEY, J. *Worker cooperatives: jobs and dreams*. Londres: Heinemann Educational Books, 1981.
623. THURNWALD, R. «Banaro society: Social organization and kinship system of a tribe in the interior of New Guinea». *Memoirs of the American Anthropological Association* Vol. 3, núm. 4, 1916.
624. THURNWALD, R. *Economics in primitive communities*. Nova York: Oxford University Press, 1932.
625. TITMUS, R. M. *The gift relationship. From human blood to social policy*. Londres: Routledge, 1969.
626. TON, G.; ZIJM, G. «Matrimonio conflictivo: cooperativas en un proyecto agroindustrial. El caso de Sébaco, Nicaragua». *Estudios Rurales Latinoamericanos* Vol. 15, núm. 2-3 (1992), p. 121-138.
627. TORRES RODRÍGUEZ, O. «Reforma agraria y cooperativización en la Sierra Central peruana». *América Indígena* Vol. 39, núm. 4 (1979), p. 813-829.
628. TRIVERS, R. L. «The evolution of reciprocal altruism». *Quarterly Review of Biology* Vol. 46 (1971), p. 35-57.
629. TRIVERS, R. L. *Social evolution*. Menlo Park (California): Cummings, 1985.
630. UDY, S. H. *Organization of work: A comparative analysis of production among nonindustrial peoples*. New Haven: HRAF Press, 1959.
631. UEHARA, E. «Dual exchange theory, social networks and informal social support». *American Journal of Sociology* Vol. 96 (1990), p. 521-557.
632. ULIN, R. C. *Vintages and traditions. An ethnohistory of Southwest French wine cooperatives*. Washington: Smithsonian Ins-

titation Press, 1996.

633. UNGERSON, C. «The language of care. Crossing the boundaries». A: Ungerson, C. (ed.). *Gender caring. Work and welfare in Britain and Scandinavia*. Nova York: Harvester Wheatsheaf, 1990, p. 8-33.

634. VALDÉS, R. «Ecología y trabajo, fiestas y dieta en un concejo del occidente astur». A: Lisón, C. (comp.). *Temas de antropología española*. Madrid: Akal, 1976, p. 263-345.

635. VAIDÉS DAL-RE, F. «Tierra y trabajo en las cooperativas de explotación comunitaria: Teoría e ideología». *Agricultura y Sociedad* Vol. 16 (1980), p. 155.

636. VALFRI, V. «Buying women but not selling them: Gift and commodity exchange in Huauilo alliance». *Man* Vol. 29, núm. 1 (1994), p. 1-26.

637. VAN DER DENNEN, J.; FALGER, V. (ed.). *Sociobiology and conflict. Evolutionary perspectives on competition, cooperation, violence, and warfare*. Londres: Chapman & Hall, 1990.

638. VAN GINKEL, R. «Cooperating competitors: Texel fishermen and their organizations». *Anthropological Quarterly* Vol. 69, núm. 2 (1996), p. 51-65.

639. VARA MIRANDA, M. J. *Análisis de las cooperativas de trabajo asociado en Madrid*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Seguridad Social, 1985.

640. VARA MIRANDA, M. J. «Las cooperativas en la reestructuración soviética». *Revista Iberoamericana de Autogestión y Acción Comunal* Vol. 19-20 (1990), p. 57-67.

641. VEIGA, F. «El cooperativismo com a tema d'estudi». *L'Avenç* Vol. 114 (1988), p. 53-54.

642. VÉLEZ IBÁÑEZ, C. *Bonds of mutual trust: The culture of rotating credit associations among urban Mexicans and Chicanos*. New Brunswick: Rutgers University Press, 1983.

643. VENTOSA ROIG, J. *Doctrina cooperativista*. Barcelona: Agrupación Cultural Cooperativa, 1926.

644. VIDAL, D. «Les trois Grâces ou l'allégorie du Don». *Gradhiva* Vol. 9 (1991), p. 30-47.

645. VIENNEY, C. *Socio-écono-*

mie des organisations coopératives. Paris: Coopérative d'Information et d'Édition mutualiste, 1981.

646. VILLALBI, J. R.; ROCA, F. «Un instrumento a desarrollar para la promoción de salud entre nuestros pacientes y sus allegados: los grupos de ayuda mutua». *Medicina Clínica* Vol. 93 (1989), p. 427-430.

647. VINCZE, L. «Organization of work in herding teams on the great Hungarian plain». A: Applebaum, H. (ed.). *Work in non-market and transitional societies*. Albany: State University of New York, 1984, p. 143-154.

648. WACHTEL, N. «La réciprocité et l'État inca: de Karl Polanyi à John V. Murra». *Annales* Vol. 29, núm. 6 (1974), p. 1346-1357.

649. WADE, R. *Village republics: economic conditions for collective action in South India*. Cambridge: Cambridge University Press, 1988.

650. WAERNES, K. «On the rationality of caring». A: Sassoon, A. S. (ed.). *Women and the State*. Londres: Hutchinson, 1987, p. 207-234.

651. WALLMAN, S. *Social Anthropology of work*. Londres: ASA Monographs, 1979.

652. WEINER, A. B. «Reproduction: A replacement for reciprocity». *American Ethnologist* Vol. 7, núm. 1 (1980), p. 71-85.

653. WEINER, A. B. «Inalienable wealth». *American Ethnologist* Vol. 12 (1985), p. 52-65.

654. WEINER, A. B. *Inalienable possessions. The paradox of keeping-while-giving*. Berkeley: University of California Press, 1992.

655. WEINER, J. «Beyond the possession principle: An energetics of Massim exchange». *Pacific Studies* Vol. 198 (1995), p. 128-137.

656. WEINTRAUB, D. «Rural cooperation, local government and social structure: a comparative study of village organization in different types of community in Israel». A: Worsley, P. (ed.). *Two blades of grass*. Manchester: Manchester University Press, 1971, p. 83-136.

657. WELLMAN, B.; WORTLEY, S.

«Different strokes from different folks: community ties and social support». *American Journal of Sociology* Vol. 96 (1990), p. 558-588.

658. WELLS, M. J. «Success in whose terms? Evaluations of a cooperative farm». *Human Organization* Vol. 40 (1981), p. 239-246.

659. WELLS, M. J. «Political mediation and agricultural cooperation: Strawberry farms in California». *Economic Development and Cultural Change* Vol. 30, núm. 2 (1982), p. 413-432.

660. WELLS, M. J. «Collective goals and individual interests in agricultural production cooperatives». A: Dunn, W. (ed.). *Values, ethics, and the practice of policy analysis*. Lexington: Heath, 1983, p. 151-171.

661. WENGER, C. G. *The supportive network: coping with old age*. Londres: Allen & Unwin, 1984.

662. WENTOWSKI, G. J. «Reciprocity and the coping strategies of older people: Cultural dimensions of network building». *The Gerontologist* Vol. 21 (1981), p. 600-609.

663. WERBNER, P. «Economic rationality and hierarchical gift economies: value and ranking among British Pakistanis». *Man* Vol. 25 (1990), p. 260-285.

664. WERBNER, P. *The migration process: capital, gifts and offerings among British Pakistanis*. Oxford: Berg Publishers, 1990.

665. WERBNER, P. «The enigma of Christmas: symbolic violence, compliant subjects and the flow of English kinship». A: Edgell, S.; Hetherington, K.; Warde, A. (ed.). *Consumption matters*. Oxford: Blackwell, 1996, p. 135-162.

666. WHYTE, W. F. «Conflict and cooperation in Andean community». *American Ethnologist* Vol. 2 (1975), 373-392.

667. WHYTE, W. F. (ed.). *Worker participation and ownership. Cooperative strategies for strengthening local economies*. Ithaca: Cornell University Press, 1983.

668. WHYTE, W. F.; WHYTE, K. K. *Mondragón, más que una utopía*. San Sebastián: Txertoa, 1988.

669. WICHERS, A. J. ««Amoral familism» reconsidered» *Sociologia*

Ruralis Vol. 4 (1964), p. 167-181.

670. WIESSNER, P. Hxaro: *A regional system of reciprocity for reducing risk among the !Kung San*. Ann Arbor: University Microfilms, 1977.

671. WIESSNER, P. W. «Risk, reciprocity, and social influences on !Kung San economics». A: Leacock, E.; Lee, R. (ed.). *Politics and history in band societies*. Cambridge: Cambridge University Press, 1982, p. 61-84.

672. WILKINSON, G. «Reciprocal altruism in bats and other mammals». *Ethology and Sociobiology* Vol. 8 (1988), p. 85-100.

673. WILLIAMS, H. A. «Self-settled refugees in North-Western Zambia: shifting norms of assistance from social networks». A: Hopkins, M. C.; Donnelly, N. (ed.). *Selected papers on refugee issues 1993*. Washington: Committee on Refugee Issues/American Anthropological Association, 1993, p. 135-153.

674. WILLIAMS, H. A. «There are no free gifts! Social support and the need for reciprocity». *Human Organization* Vol. 54, núm. 4 (1995), p. 401-409.

675. WILLIAMS, T. T. «The role of low-income rural cooperatives in community development». *American Journal of Agricultural Economics* Vol. 56 (1974), p. 913-918.

676. WILLMOTT, P. *Friendship networks and social support*. Londres: Policy Studies Institute, 1987.

677. WINTERHALDER, B. «Diet choice, risk, and food sharing in a stochastic environment». *Journal of Anthropological Archaeology* Vol. 5 (1986), p. 369-392.

678. WOLF, E. R. «Levels of communal relations». A: Nash, M. (ed.). *Handbook of Middle American Indians*, Vol. 6: *Social Anthropology*. Austin: University of Texas Press, 1967, p. 299-316.

679. WORSLEY, P. (ed.). *Two blades of grass: Rural cooperatives in agricultural modernization*. Manchester: Manchester University Press, 1971.

680. WUTHNOW, R. *Acts of compassion. Caring for others and helping ourselves*. Princeton: Prin-

- ceton University Press, 1991.
68. YAN, Y. *The flow of gifts. Reciprocity and social networks in a Chinese village*. Stanford, Stanford University Press, 1996.
682. YANG, M. M. «The gift economy and state power in China»: *Comparative Studies in Society and History* Vol. 31 (1989), p. 25-54.
683. YANG, M. M. *Gifts, favors; banquets. The art of social relationships in China*. Ithaca: Cornell University Press, 1994.
684. YOUNG, F.W. «A proposal for cooperative crosscultural research on intervillage systems». *Human Organization* Vol. 25, núm. 1 (1966), p. 46-50.
685. YOUNG, C.; SHERMAN, N. P.; ROSE, T.H. *Cooperatives and development: agricultural politics in Ghana and Uganda*. Madison: University of Wisconsin Press, 1981.
686. ZARIFIAN, P. *Quels modèles d'organisation pour l'industrie européenne? L'émergence de la firme coopérative*. París: L'Harmattan, 1993.
- Àfrica, 19, 227, 265, 393, 518
Algèria, 431, 539, 546.
Andes, 10, 22, 38, 72, 100, 124, 200, 213, 268, 305, 314, 340, 350, 409, 410, 442, 446, 459, 461, 486, 487, 495, 505, 514, 548, 557, 627, 648, 666.
Austràlia, 284.
Boiximans 39, 367, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 421.
Bolívia, 72, 268, 340, 461.
Botswana, 120, 202.
Brasil, 497.
Burkina Faso, 206.
Caçadors-recol·lectors, 39, 71, 74, 120, 196, 284, 285, 319, 323, 361, 367, 385, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 421, 511, 595, 596, 618, 619, 670, 671, 677.
Camerun, 417.
Canadà, 5, 134, 188, 418.
Catalunya, 15, 57, 82, 121, 122, 143, 217, 241, 242, 243, 260, 261, 262, 355, 439, 440, 441, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 508, 509, 524, 564.
Colòmbia, 152.
Cooperació (teoria), 27, 28, 29, 31, 42, 65, 69, 70, 89, 94, 105, 113, 166, 178, 179, 208, 220, 249, 301, 307, 317, 318, 331, 373, 375, 451, 455, 491, 542, 560, 586, 609, 614, 615.
Cooperació (en animals i homínids), 64, 87, 88, 89, 131, 148, 167, 171, 172, 173, 208, 330, 341, 342, 499, 538, 585, 628, 629, 637, 672.
Cooperatives i cooperativisme, 1, 2, 3, 13, 14, 15, 19, 20, 26, 30, 32, 34, 35, 36, 41, 43, 45, 46, 55, 56, 72, 80, 81, 82, 84, 90, 96, 97, 98, 104, 121, 122, 124, 134, 136, 140, 142, 143, 144, 159, 168, 169, 174, 177, 179, 180, 183, 186, 187, 188, 190, 193, 194, 204, 215, 216, 217, 225, 239, 240, 241, 242, 243, 247, 252, 253, 255, 256, 257, 258, 260, 261, 262, 265, 268, 275, 280, 281, 287, 288, 291, 292, 293, 294, 301, 306, 312, 313, 314, 315, 326, 340, 343, 347, 348, 351, 353, 354, 355, 365, 369, 379, 380, 383, 407, 409, 410, 414, 418, 427, 423, 424, 426, 427, 428, 430, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 439, 440, 441, 445, 446, 450, 460, 461, 466, 467, 475, 476, 477, 481, 482, 486, 488, 489, 490, 493, 506, 507, 508, 509, 514, 516, 524, 525, 527, 539, 544, 545, 548, 549, 551, 553, 554, 555, 558, 559, 564, 565, 568, 570, 571, 572, 582, 584, 587, 622, 626, 627, 632, 635, 639, 640, 641, 643, 645, 656, 658, 659, 660, 667, 668, 675, 679, 684, 685, 686.
Cuba, 247, 275.
Equador, 38, 314.
Escòcia, 527.
Espanya, 1, 3, 14, 20, 22, 24, 43, 50, 51, 90, 98, 99, 123, 125, 144, 145, 154, 155, 157, 158, 181, 182, 225, 235, 236, 237, 238, 239, 248, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 269, 276, 313, 324, 325, 364, 424, 465, 482, 490, 544, 545, 549, 554, 555, 569, 597, 634, 639.
Estats Units, 9, 61, 62, 114, 188, 284, 381, 422, 611, 659.
Europa, 186, 343, 365.
Euskadi, 90, 104, 204, 280, 291, 292, 293, 294, 351, 382, 429.
Família (reciprocitat, ajut mutu i cooperació), 9, 83, 85, 91, 106, 127, 146, 153, 170, 184, 201, 221, 222, 224, 251, 337, 346, 356, 362, 394, 397, 420, 464, 346, 356, 362, 394, 397, 464, 479, 480, 504, 515, 573, 574, 610, 633, 650, 661, 662, 680.
Filipines, 332, 363, 535.
Finlàndia, 2, 338.
França, 25, 75, 79, 84, 281, 300, 326, 368, 418, 556, 588, 632.
Galícia, 344, 345, 402, 426, 427, 428, 454, 469, 525.
Ghana, 685.
Grècia, 52, 191, 192, 471.
Guaiana, 497.
Hongria, 353, 647.
Índia, 26, 45, 46, 483, 536, 649.
Indonèsia, 333, 374, 531, 550.
Iran, 68.
Irlanda, 54, 159, 306, 489, 566, 567.
Israel, 656.
Itàlia, 13, 132, 161, 456, 572.
Japó, 49, 137, 138.
Kenya, 32, 474, 620.
Libèria, 584.
Melanèsia, 93, 95, 116, 205, 218, 233, 234, 264, 295, 309, 320, 384, 386, 395, 396, 415, 448, 457, 458, 501, 526, 575, 578, 580, 590, 598, 623.
Mesoamèrica, 133, 462, 463.
Mèxic, 4, 11, 47, 109, 126, 141, 176, 209, 228, 229, 230, 231, 232, 289, 376, 405, 449, 553, 570, 642.
Mutualitats i associacions d'ajut mutu, 7, 13, 16, 21, 59, 66, 86, 102, 107, 108, 110, 123, 126, 132, 135, 198, 199, 206, 223, 246, 250, 263, 266, 267, 282, 289, 302, 304, 311, 327, 339, 376, 417, 465, 520, 534, 537, 588, 601, 620, 642, 646, 673.
Nepal, 334.
Nicaragua, 174, 626.
Níger, 55.

Nigèria, 76, 77. Vietnam, 581.
 Nova Guinea, 93, 95, 205, 218, 320, 384, 386, 395, 396, 457, 458, 501, 526, 623. Xile, 404.
 Paraguai, 323, 361. Xina, 250, 587, 681, 682, 683.
 Perú, 10, 22, 124, 213, 350, 409, 410, 446, 486, 495, 505, 514, 548, 627. Zaire, 411.
 Pescadors, 11, 125, 134, 187, 227, 248, 259, 348, 352, 382, 445, 449, 493, 520, 521, 565, 569, 638. Zàmbia, 673.
 Polinèsia, 309, 329, 444, 636.
 Portugal, 80, 81, 140, 185, 352, 492, 589.
 Reciprocitat (teoria), 17, 40, 44, 48, 52, 63, 73, 78, 85, 101, 115, 189, 195, 207, 271, 272, 273, 274, 286, 296, 297, 298, 310, 322, 337, 371, 372, 377, 398, 399, 400, 403, 412, 413, 425, 438, 444, 452, 470, 472, 484, 485, 494, 500, 502, 503, 512, 513, 522, 523, 529, 532, 533, 543, 547, 561, 562, 563, 576, 579, 594, 600, 607, 608, 612, 616, 617, 621, 625, 628, 644, 653, 674.
 Regals, 12, 33, 49, 53, 68, 103, 111, 112, 114, 115, 117, 118, 119, 129, 130, 138, 153, 163, 164, 184, 197, 224, 290, 336, 357, 394, 401, 577, 583, 663, 664, 665, 681, 682, 683.
 Regne Unit, 119, 163, 282, 583, 663, 664, 665.
 Rússia, 128, 640.
 Senegal, 247.
 Sud-est Asiàtic, 335, 565, 581.
 Tanzània, 407.
 Trobriand (Illes), 384, 415, 575.
 Tunis, 247.
 Uganda, 685.
 Venèçuela, 498.